

Uredništvo i uprava ZAGREB MASARYKOVA 28a Telefon 67-80 Uredništvo in uprava na Slovensko in slovenski del Julijske Krajine LJUBLJANA Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odrece ma i jedne stope krvi i znojem staza svojih natopijene zemlje nije dostojan da se uzurpiri narodom

PITANJE JUŽNOGA TIROLA

je riješeno. Opetija od 31. decembra prošle godine — čiji je rezultat poznat — značila je formalnu sankciju sa strane onih, kojih se o pitanje najviše tiče, jednog već gotovo čina, na kojim se više nije dalo ništa promijeniti. Stvarno je pitanje Južnoga Tirola bilo riješeno već davno prije, onim časom, kad su Njemačka i Italija, odnosno u njihovo ime Führer i Duce odlučili da to pitanje skinu s dnevnoga reda.

U ovom govoru namijenjenom Duceu — kako je to prošlih dana istakla i njemačka politička agencija — što ga je održao 7. V. 1939, kada Reicha je posjetio na trijebnu sudbinu, što se nikada niti propustila prilika da se između Rimljana i Germana povuče jasna granica linija. Poptuna tekstu od 2.000 godina Njemačka i Italija, koje su postale neposredne susjede, htjele su da priznaju one prirodne granice, koje je porukla povijest obaju naroda. Ta granica će, nastavio je Hitler, jasnim odnošenjem životnoga prostora omogućiti ne samo trajnu suradnju već će služiti kao most za obustanu pomoći i potporu.

Prirodna granica između Italije i Njemačke na Brenneru postat će dakle — kad se dovrši akcija isključivanja onih koji su se težavili za Njemačku, na čemu se sada radi — ujedno i etničkom granicom između dvaju naroda, koje su njihovi različiti politički taksi usko povezali. No i bez obzira na citirani Hitlerov govor bilo je od prije jasno, da nacionalni svezanimi gleda na pitanje Južnoga Tirola isključivo u vidu političkih interesa i da interesom Južnoga Tirola poljuduju interesima prirodnostima i razvješivima sa talijanskim narodom odnosno s ljudstvom zbog toga sama optija u Južnom Tirolu nije s te strane bila ni od kakve važnosti. jer je pitanje priseljivanja Nijemaca iz Južnoga Tirola odnosno napuštanje Južnoga Tirola bilo mirnodavno već prije riješeno, bez njih samih.

Ipak rezultat pješavica, po čemu se nešto manje od 185.000 Nijemaca, koji su stalno bili nastanjeni u Južnom Tirolu, odlučilo napustiti svoju domovinu, važan je upravo zbog te činjenice, zbog tolikog broja Nijemaca. Za buduću karaktera Južnoga Tirola nije dakako to od značenja — jer će sada nastatila u Južnom Tirolu moći biti brzina tempom bićući da ne će u biti na otpor njemačkoga života — ali je svakako značajno kao činjenica da se koncem godine 1939, našao taliki broj Nijemaca u Južnom Tirolu, koji je toliko veći, ako uzmemo u obzir da je stanat broj odlučio ostati na domaćem tlu.

Lojalno treba priznati, da je takav rezultat bio moguć zato, jer su talijanske oblasti učinile sve, da Nijemci Južnoga Tirola slobodno izraze svoju volju da li će ostati u Italiji ili će se radije iseliti.

Rekli smo, da se pitanje Južnoga Tirola tretirano u ovom radu kao političko pitanje. S te strane — kad se apstrahiraju nacionalno-osjećajni momenti — na rješavanje toga pitanja gleda se i u Njemačkoj kao na uspjeh, jer je time nestalo — vele Nijemci — i posljednje pitanje, koje bi moglo pomutiti ostale prijateljstva i saradništva između Nijemaca i Italije, odnosno između nacionalno-osjećajnih fašizma.

Da se i u talijanskoj strani smatra to uspjehom ne treba posebno ilustrirati. I talijanska strana vili u rezultatu optije u Južnom Tirolu eliminiranje svakoga poroda nepoznanstva, koji bi mogli direktno pomutiti odnose između Nijemaca i Italije, a vidi dakako i proširenje talijanske etničke granice, koja se sada na Brenneru sastavlja s državnom granicom.

U Njemačkoj se na pitanje povratka Nijemaca iz Južnoga Tirola gleda — što je i razumljivo — u sklopu povratka ostalih njemačkih grupa iz Baltika i dijelova Poljske, koji su sada pod ruskom vlasti. To pitanje povratka njemačkih doseljenika znači istina s jedne strane odricanje prava na te teritorije odakle dolaze te njemačke skupine, ali nema sumnje da to znači jačanje kompaktnosti Nijemstva unutar proširenih granica III Reicha. S time u vezi je interesantno napomenuti jednu okolnost iz pisanja njemačke štampe. Koin veli, da je njemački mat i za te njemačke povratnike iz drugih zemalja oslobođeno životni prostor, koji je nekada već bio njemački prostor.

U Njemačkoj se kvitira odluka Južnih Tirolaca da se odande isele. Nema nikakve sumnje o tome, da je njihova odluka bila teška. Vili idan njemački list. Stojčima su Južnotirolski seljaci živili na svojim tmanjima, a građani-obrtnici u lijepim južnotirolskim gradovima. Domovinska ljubav i domovinska vjernost Tirolaca je poslušna, a ako je potreban još koji dokaz za tu ljubav i za tu vjernost, tada je dovoljno spomenuti da su izdržali čitav deceniju od godinu 1919 osamo unatop svim neprilikama. A sada se im ipak, vili spomenuti list dalje, odlučili da napuste svoj stari dom i to zato, jer ih je pozvao Führer i jer su shvatili da

PISMO IZ RIMA

ZAŠTO ITALIJA NIJE UŠLA U RAT

To pitanje, koje je bilo aktualno onoga časa kad je izbio novi svjetski rat, odnosno kad je Njemačka usla najprije u borbu protiv Poljske, a zatim i protiv Francuske i Engleske, nije ni sada, kad rat ulazi u šesti mjesec, prestalo biti manje aktualno, i bit će od interesa sve dotle dok se odnos ratujućih strana ne promijeni eventualnom intervencijom Italije. Zbog toga je od posebnog interesa članak što ga je objavio časopis »Nova Evropa« u svom posljednjem broju (za januar). Članak nosi naslov »Zašto Italija nije ušla u rat« i mi ga prenosimo za naše čitatelje gotovo doslovce, izostavljajući zbog pomanjkanja prostora samo neke manje važne pasuse. Pisac, dr. Otton Ambrož, koji već nekoliko mjeseci boravi u Rimu te ima prilike da izbliza promatra držanje Italije i razvoj njene vanjske politike, prikazuje u svom članku razloge zbog kojih je Italija ostala neutralna dotično u stavu iščekivanja. Dr. Ambrož, koji — rekli bismo — govori o Italiji s neprikriivenim priznanjem a i dobrim razumijevanjem, piše:

Iako ima dosta sličnosti između 1914. i 1939, očigledno je važno pitanje talijanskog neučestvovanja u rat ovaj put. Strano prije objašnjeno i sa službene strane nego godine 1914, kada se dugo živjelo u nezvješnosti, tako da se napokon kod Centralnih Sila počelo govoriti čak o nekakvoj izdaji Italije. Poslije govora grofa Cianna u Komori Fašističkih Organizacija i Korporacija, poslije opirnih i dugotrajnih komentara u cjelokupnoj talijanskoj štampi, i poslije reakcije koja je nastupila zatim u štampi obiju ratujućih strana, može se sada dobiti sasvim jasna slika nesamo o razlozima koji su opredjelili Italiju da ne uđe u rat, već i o mogućnostima koje bi vjerojatno nastupile ako bi se ovo talijansko stajanje posmatralo. Uskora zatim povesi je i politički i komentator talijanski, Predsjednik Vlade dr. Virginio Gayda, objavivati u »Giornale d'Italia« cijeli niz članaka o odnosu između Italije i nekadašnje Antante, s naravnim pogledom na Londonski Pakt. Iako su ta razmatranja, po tvrdnji samoga autora, imala povstveno historijsko značenje, ipak su ona i u Rimu i u mozgovstvu izazvala veliku pažnju, jer između stava Italije iz 1914. i ove iz 1939, ima odista mnogo sličnosti; a onda i zato, što Londonski Pakt — po mišljenju rimskih političkih krugova — nikako ne spada u povijest, budući da su, nakon otvora sporazuma s Lavalom, ponovo objavljeni svi, ili barem većina onih pitanja koja je taj tajni ugovor predviđao. Ostalo je još pitanje: da li Italija smatra bas ovaj momenat povoljnim da pokrene sva ona pitanja pred zapadnim saveznicima, ili će učiniti kasnije, u prilikama za sebe povoljnijim, kad bi njčan stav mogao postati odlučnijim?

Kad jednom mjestu u svom izlaganju kaže Gayda, sasvim točno, da se ne može osigurati budućnost ako se ne upoznaju zaoblude prošlosti. Šta je uopće dovelo Italiju u Trojni Savez — pita on — prije godine 1914? Po njegovu tumačenju, to su bili defenzivni razlozi: potreba dugotrajnog primirja sa Austrijom nakon ratova za talijansko ujedinjenje, i otpor protivu neprijateljskog držanja Francuske, koje je došlo do izražaja naročito poslije okupacije Tunisa. Vec u julu 1913. Bečka Vlada javila je u Rim, da sprema »defenzivnu akciju protiv Srbije; ali je dobila otud ispravan odgovor, da se takva akcija nikako ne može smatrati defenzivnom, te da zbog toga ne može obvezati Italiju. Austro-Ugarska i Njemačka, poslije tog odgovora, pripremale su u tajnosti rat, neobavješujući svoga saveznika, čime su već kršili obavezu konzultiranja određenu prvom članom tripartitnog ugovora. Ali to nije bilo sve. Kada se je talijanski ambasador, poslije Sarajevskog atentata izričito raspitivao u više mahova kod tadašnjeg njemačkog ministra vanjskih poslova (von Jagowa), dobiova je stalno ruske da je rat isključen, i da su sve ruske prijetnje samo »bluff«, iako su Centralne sile tada već računale sa mogućnošću ruske intervencije. 20. jula 1914. javio se talijanski ambasador ponovo u Wilhelmstrasse, da pita ministara, da li se može pouzdati u mir, jer hoće da putuje na dvadesetdnevni odmor? Začudo, njemački ministar ga je ponovo uvjeravao da ne će biti rata, a već 23. jula predat je austrijski ultimatum

se radi o još većoj stvari, o dobru čitavoga njemačkoga naroda.

Konačno rješenje južnotirolskoga pitanja bilo je — primjetuje se u njemačkoj strani — ne samo pitanje srca već političkoga razuma. Da li je doista pitanje političkoga razuma, ili bolje političke nužde, nama nije teško shvatiti. Kako će se to načelo pokazati i opravdati u daljnjoj budućnosti — vidjet će se.

tum Srbiji, i toga dana austroaustrijski ambasador u Rimu obavijestio je o njemačkim ruskim vojsci, koja je tekst ultimatumu primila tek idućeg dana. Ali je zato odmah, već taj drugi dan, talijanski ministar vanjskih poslova (Di San Giuliano) proistovao u Beču predstavnika člana sedmog savezničkog ugovora, koji je određivao status quo na Balkanu, odnosno dopustao promjene tek po prethodnom sporazumu između sila potpisnica. Prema tomu Italija je s punim pravom mogla da najavi sve rezerve i svoju slobodu akcije, jer su Austro-Ugarska i Njemačka privrsko izpristavljeni ugovor a ne Italija.

Londonski pakt predstavljao je, po mišljenju Gayde minimum talijanskog »uljeva«, — kompromis između talijanskog i ruskog stajovišta, koje je zastupale slavenske interese na Balkanu. Kolonijalni zahtjevi Italije nisu točnije određivani, a njene pretenzije u jadranskom i balkanskom životnom prostoru osporavane su. Međutim, već prije ugovor o prijateljstvu između Jadranskih susjeda (iz godine 1924) imao je da dokazuje, da u pogledu Jadrana Italija nije smatrala londonski pakt kao nešto konačno i nepromjenljivo.

Međutim Italija, koja je pobijedila u ratu izgubila je mir! U svemogućem odboru četvorice pobjedničkih velikih sila, tri njegova člana bili su u stvari uvijek protiv Italije; londonski pakt kao tajni nisu htjeli izvršiti; odbili su sve talijanske zahtjeve u pogledu nedjeljiva mnogovrsta ugovora; i točnije nisu pristupili s Italijom kao s ravnopravnom velikom silom. Tako je došlo do Versailleskoga ugovora, nepravednoga i nesudjeljivoga za pobjedničku Italiju; Saveznici su odbili od sebe Italiju, pa se već tu rodio talijanski revizionizam, koji ju je jednoga dana morao zbližiti s Njemačkom. Što je sve imalo onda tako teške posljedice dok konačno nije izbio i novi rat.

Italija je u Milanu jasno dala na znanje, da joj je potrebno za punu vojničku spremu još tri godine; a Njemačka je nato predložila čak četiri do pet godina! Osim toga, Njemačka je obećala da ne će pokretati nikakva pitanja koja bi mogla izazvati poteškoće; a napose je za poljsko pitanje izjavila, da ce se riješiti diplomatskim putem. Tako je došlo do berlinskog pakta (22. maja), koji je imao jedino da uspostavi ravnotežu prema britansko-francuskom savezu. Vojničke garancije zapadnih velisila Poljskoj u Rimu su, doduse, odmah shvaćene vrlo ozbiljno, pa je Duce upozorio britanskog ambasadora, da je opasno — staviti mir u Evropi u potpunju zavisnost od poljske vlade. Ali, kad se u ljetu odnos s Poljskom sve više pogoršavao, usprkos prijašnjih njemačkih uvjerenjavanja, te kad su Talijani vidjeli da Nijemci opasno preduhitruju stvari, predložili su sastanak u Salzburgu (koji je održan između 11. i 13. augusta), da se spase mir. Ovaj sastanak bio je neobično dramatski, i po Rimu se još i danas pričaju mnoge pojedinosti, koje se djelomično i službeno potvrđuju. O tome sastanku nije uopće izdan komuniké, jer je tu počelo razmišljanje između dviju dotada u svemu slozlih savezničkih sila. Gotiv Cianno je predložio bio zajedničko izjavu: da se sva goruća pitanja mogu još uvijek riješiti mirnim diplomatskim putem; ali su to Nijemci odbili izjavivajući, da je prekasno, jer da je Poljska dala već dovoljno dokaza svoje slave volje. Talijanski ministar vanjskih poslova insistirao je i dalje na mirno rješavanje spora u punoj saglasnosti s usmenim dogovorom u Milanu. Nijemci su svakako namjeravali lokalizirati spor; ali kako, s obzirom na englesko-francuske garancije? Oni, dabogme, te i garancije nisu vjerovali; i to medju prvima glavom sam Ribbentrop.

Benito Mussolini.

Kad mu je grof Ciano predložio, da će se iz lozu napredak razviti nov svjetski rat, odgovorio mu je von Ribbentrop oštro, da on stanovitiše Velike Britanije zna bolje, jer je bio njemački ambasador u Londonu! ...

Nego još je nešto naknadno objašnili njemačke nepopustljivost u Salzburgu. Tajni pregovori u Moskvi već su bili u mnogom napredovali; sada svi već znadu, uz koju cijenu i da na nju zapadni saveznici ne bi nikad pristali. U Salzburgu je međutim grof Ciano saznao jedino, da trojkaški pregovori između Njemačke i Sovjeta teku veoma povoljno i ništa više.

A kakvo je iznenadjenje poslije svega toga moralo nastati u palačama »Venezia« i »Chigi« kad je 31. augusta u 10 sati uveče von Ribbentrop pozvao na telefon grofa Cianna da kaže, da već 23. augusta putuje u Moskvu na potpis ugovora nenapadajući. Talijani su mogli sasno sa iznjenjem da konstatiraju, da je Njemačka prekršila berlinski pakt, jer je usla u rat protiv Poljske prije istančenog roka u Milanu i jer je bez konzultiranja zaobluda ugovor sa Moskvom iako je takvo konzultiranje bila osnovna obaveza toga savezničkog pakta. Sve je to naravno utjecalo na odluku Italije, koja je — bas na temelju preuzetih obaveza — zaključila da za sada ne sudjeluje u ratu, ma da je za razliku od godine 1914. ostala pri politici berlinskoga pakta.

Teško se čovjek, dakle, može oteći utisku, kad sve ovo ima u vidu, da su odista u pravu oni koji tvrde, da Italija drukčije nije mogla da postupa nego što je to učinila, bez obzira na obaveze tumačenja berlinskog pakta i njegovih tajnih članova. Ona osim toga, nije htjela da uđe u rat sa zapadnim silama nespornima. Očigledno je da Italija vodi računa isključivo o svojim nacionalnim i imperijalnim interesima, i samo će oni odrediti, da li će i kada će Italija biti prisiljena u sukobu.

TALIJANSKI PISAC O JUGOSLAVENIMA U ITALIJI

Beogradska »Ravnopravnost« piše: Bivši talijanski Touring klub (Conso gliazione turistica italiana) izdao je knjige »Sui campi di battaglia« (Na ratistima) Vile talijanskih stručnjaka opisalo je i točnije ratne operacije na Soči, a istovremeno i taj kraj sam. Talijanski major Danonini dodiruje se i kulture stanovništva, i kulture Slovenaca. On je naime između ostalog napisao: »Slovinci su miran, radni, costoljubivi, ljubazan i duboko vjeran zdrav i razuman narod. Njihov kulturni stepen je dosta visok. Nepismenosti je nestalo već pred mnogo godina.« Zatim kaže: »Nema kuće koja ne bi primala novine. U većim selima postoje čitaonice, prosvjetni domovi, organizacije za telesno vaspitanje, koje vode učitelji i svećenici. Oni veoma vole muziku i pjevanje. U dugačkim zimskim danima skupljaju se stari i mladi te sa ljubavlju uče pjesme svojih najdražih pjesnika.«

Zanimljive su ove konstatacije stranoa autora. Samo se talijanskim piscu potkrkala jedna greška: ma da je ova knjiga izišla prije kratkog vremena, on je naveo podatke o kulturnoj radnosti Slovenaca u prvim rodinama prošle rata, a nije napisao kakove su prilike danas.

Nastradali mornari

Nerezine — Na motornom jedrenjaku „Eugenlo“ nastradali su prije nekoliko dana neki naši mornari uslijed ugašenja plinom, koji se razvijao iz rudače kojom je brod bio natovaren.

Jedrenjak „Eugenlo“ matrikuliran u Puli ukrcao je pred par dana u Svetoj Klari teret od 180 tona željezne rudače i otplovao u Veneciju pod zapovjedništvom Andrije Kamalića rodom iz Nerezine, sa 6 mornara na brodu. U Veneciju su pristali na molu Marghera i tamo su ostali noćiti. Iza večere kapetan se je povukao u svoja kabina, a mornari su legli u prostor pod palubom. Najednom su noću stali doživljati slabim glasom u pomoć. Kapetan je skočio i imao što vidjeti. Svih 6 mornara previjalo se u grčevina; otrovali su se plinom, koji se razvijao iz raznih rudača, kojima je brod bio natovaren.

Zurno su ih odnijeli u bolnicu, ali su trojica od njih nakon par sati umrli od otrovanja; To su: Ivan Musić iz Cresca, Viktor Kamalić iz Belaja i Josip Boni iz Nerezine. Musiću je 41 godina, Kamaliću 18, a Boniu 20. Ostala trojica: Dominik Brako Franjin, 43 godina star iz Nerezine, Marjan Markić Josipov 27 godina star (takodier iz Nerezine, te Joakin Picinić 18 god. star iz Samsega teže u bolnici u teškom stanju.

Ograničena proizvodnja sapuna

Pula. — Poletskoće oko dobave masti iz inozemstva za potrebe industrije svakim su danom veće. Uslijed toga izdala je vlada dekret kako se u sporazumu s konfederacijom industrijalaca ima raspolagati s životinjskim i biljevnim mastima potrebnim za industrijske svrhe. U zadnjem smo broju izvijestili, da je poostrena kontrola nad proizvodnjom životinjske masti u istarskoj provinciji. Sada službeni list javlja, da će tvornice sapuna obavustiti proizvodnju pojedinih luksuznih vrsta sapuna, te da će se proizvoditi samo pojedine vrste običnog sapuna namijenjenog najširim narodnim slojevima.

Racioniranje šećera

Pula. — Agencija Stefani javlja, a sva naša štampa objelodanjuje: Ministarstvo za korporacije, kako bi osiguralo redovitu raspodjelu šećera određuje, da se u buduću šećer ima proizvoditi samo na zemelju cedulje. Cedulja br. 1 koja vrijedi od 1 do 8 vjeće moći će se podijeli od 24 do 31 grama šećera, a na nju će se moći dobiti 100 grama šećera, a cedulja br. 2 moći će se ista količina dobiti od 9 do 16 vjeća i tako redom svakih 8 dana. Prema tome će na osobu doći mjesečno otprilike 400 do 500 grama šećera. Kave dobiva svaka osoba mjesečno 50 grama.

Kraja konj

Kilovče pri li. Bistrica, januara 1940. — (***) Nas pred časom je vojska komisija pri nas pregledovala konje za sluzbu, a na nju je po odbrane konje utvrdila plaćala. Na ustajalih konjima su ih taku otvorili svagone, ki bi se smeli otriknuti naslednjemu vlaku za prevoz u Trst. Ko na se zvečer okrog 8 ure ob prihodu vlaka hoteli vagonce priključiti vlaku, se opazili, da je eden vagonov odnosa zmanjako 2 para konj. Za tatovi ni nikakava sedcu, vendar varnostne oblasti vneto na delu, da pojasnije to drzno krajo in ucetovjio krivce.

Prometna nesreća

Mala Pristava, januara 1940. — (***) 6. januaria je peljal vozniok trgovca z vinom Bricati-ia iz li. Bistrice v St. Peter 7 sudov z 18 hl vina. Ko je vozniok prišel kak 3 km od Ribnice proti Pristavi, se na volodnjei cestu zdrknul voz čez skarvo v potok Kusico, kjer so vs vsj sodi razbili. Ljudje so vneto lovlvi in točili vino v zamrzem potoku. Škoda je precejšnja.

Snijeg i led na Rijeci

Rijeka — Već od zime 1928-29 godine nije bilo toliko snijega i leda na Rijeci kao ove godine. Prije nekoliko dana bilo ga je preko 30 cm na ulicama. Posljednjih je dana termometar pokazivao redovito izmedju 16 i 18 stupanja. Silna studen materijala je iz okolice svu silu plicu u grad. Plice su se spuštale na Punte Franko, gdje su u jatima cepkale tražeći kakvo zrno hrane.

Nedopuštena trgovina šljivama

Trst — U Milanu je uapšen jedan veletrgovac voćem, jer je ustanovljeno, da je prodavao suhe šljive proklamirane iz Jugoslavije. Zapijenjeno mu je 200 kila bosanskih suhih šljiva, koje su neke istarske žene proklamirale iz Jugoslavije. Uapšene su i neke žene, koje su posredovale u toj nedopuštenoj trgovini.

ŽRTEV HUDEGA MRAZA

Št. Viška gora, januaria 1940. — Kakor drugod, je tudi pri nas po Novem letu pritisnil izredno hud mraz, tako da je bilo onemogočeno skoro vsako delo; prislili je ljudi da so se zapirali v hiše in so naselja izgledala kot laumrla. Ispostavljeni smo na visoki planoti vsem vetrovom, nedaleč od visokih gor, s katerih je brila ledeno mrzla sapa ter smo zato to vremensko nezgodo še veliko huje občutili. Cesta, ki nas po strmih klancih veže z globoko dolino Idrijce, je bila poledelela in kaj nevarna za promet, zato pa se je upal po njej le tisti, ki je imel v dolini kakke neodložljive opravke. Ljudi je že skrbelo kaj bo, če bo to še dolgo trajalo, ker je za-

stajalo vse delo, toda po napovedih starejših vaščanov — vremenskih prerokov se je vreme končno res sprevrglo, mraz je precej popustil in pričelo je snežiti ter smo sedaj že v globokem snegu.

Kot drugod je žal tudi v našem kraju izredno oster mraz v začetku meseca zahteval svoj žrtev. Dne 10. januaria se je napotil po nujnih opravkih k Sv. Luciji 50 letni posestnik Franc Preželj, doma z Vrha pri Št. Viški gori. Nazaj grede je na poti med Sv. Lucijo in Ponikvami omagal in v ostrem mrazu zmrznil. Drugi dan so ga našli mrtvega na poti. Bil je dober gospodar in je družina z njegovo smrtjo hudo prizadeta.

IZPOD ČRNE PRSTI

Podbrdo, januaria 1940. — (***) V zvezi z zadnjimi ukrepi o prehrani ljudstva je občina dobila in tudi že razdelila med prebivalstvo karte za kavo, ki bodo stonice v veljavo začeli februarja. Priprave, tega, da bodo odredbo o kartah pozneje razširili tudi se na druga živila.

Tudi pri nas je vladal skoro ves mesec leden mraz. Zadnje dni pa je mraz popustil in pričelo je snežiti. Ker smo visoko pod Bolniškimi hribi, pod Crno prstjo, ka bomo dobili dobršno mero, saj nimate kar naprej.

Zopet je napovedana gradnja nove ceste v Nemški Rut, ki jo prebivalci te gorske vasice že dolgo vrsto let težko pričakujejo. Izgleda, da bo sedaj vendar enkrat načrt izveden, ker se je predčasno mudila tukaj vojaška komisija, ki je proučevala teren. Cesta bo seveda prevečeno vojaškega značaja toda z njo bo vendar zelo olajšano položaj civilnemu prebivalstvu, ki do-
stop v dolino, ker mu je dosedaj manjkalo poštene prometne zveze. Kljub vsemu pa ljudje še vedno dvomijo in čakalo pomladi če bo tedaj res zapela lopata.

Tekom meseca je Nemški Rut izgubil dve stari pristni tolminski korenini. Na praznik Sv. Treh kraljev je umrl ugleden posestnik Ivan Kos v 77 letu starosti. Bil je prava krša, pošteniak od nog do glave ter zaveden sin domače grude, ki ga je vse spoštovalo in cenilo. Dva dni potem mu je sledil v večnost 72 letni Jernej Drole, posestnik iz Uranta, ki je bil tudi pravi zried močatega odločnega in zavednega slovenskega kmeta. Pokojnikoma naj sveti večna luce!

V preteklem letu so v Nemškem Rutu umrle vsake 4 osebe, kar priča o trdem zdravju in odpornosti našega ljudstva v let piannskih predelih. V istem času se je rodilo 6 novih prebivalcev tako da je zraslo število naše vasi za 2 osebi.

ŽELEZNIŠKA NESREČA PRI POSTOJNI OSEM MRTVIH IN DVANAJST TEŽKO RANJENIH

Trst, januaria 1940 — V sredo dne 17. t. m. popoldne ob pol 2 se je zgodila na progi med Postojno in Št. Petrom težka nesreča, ki je zahtevala velikih človeških žrtev. Vlak, ki odpreže iz Ljubljane ob 10. dopoldne, je v Postojni dobil električno lokomotivo in je nato nadaljeval pot proti Št. Petru. Ker je bila ta proga v velikih snežnih zametih, je bila železniška uprava prisiljena poslati na progo veliko delavcev, da očistijo tir. Večina delavcev je bila iz okolinskih vasi. Tako je na tel progi kida- lara snež skupina 32 delavcev. Zgradil sneža je ker električna lokomotiva že itak iz- šie voz, niso delavci pravočasno opazili bližajočega se vlaka. Le v zadnjem mo-

mentu se je le nekaterim posrečilo skočiti v stran, večino pa je zadelo lokomotiva. K nesreči je precej pripomogla tudi nepreglednost proge. Strojevodje je vlak ustavil šele, ko se je že nesreča zgodila. Železniško osebje je takoj prihitelo na pomoč in izvlekle ranjene in mrtve izpod vlaka in snega. Posledice nesreče so bile strašne. Po prvem pregledu so ugotovili osem mrtvih in dvanaest ranjenih. Na kral nesreče je takoj prišla komisija, ki je proučila vzroke. Vlak je nadaljeval svojo pot s truno zamudo. Naši ljudje pravijo, da se je zgodilo v zadnjem času že precej silnih nesreč, seveda pa z manjšim številom ljudskih žrtev.

JAVNI RADOVI NA RIJECI

Riječko gradsko vijeće odobrilo je na svojoj proračunskoj sjednici niz javnih radova, za koje će se utrositi više milijuna lira. Uslijed pomanjkanja elektrike otpočeli su pregovori s jednim društvom za elektrifikaciju, koje će dovesti struju iz venecijanskih elektrana u grad Rijeku i širu okolicu. Troškovi za ove radove iznašat će oko 6 milijuna lira. Riječki vodovod doskora će se proširiti na Drenovu i još neka druga predgrađa. U tu će se svrhu uzeti zajam od 1,75

milijuna lira, a nekoliko postotaka izdataka pokrit će i država. Pokrajinski zavod za gradnju stambenih kuća namjerava da sagradi još ove godine dva veća stambena bloka, pa bi mu riječka općina u tu svrhu prodala preko 10.000 čhv. zemljišta za samo 67.000 lira. Za daljnje uređenje starog dijela grada određen je kredit od preko 750.000 lira. Proračun za tekuću godinu predviđa ukupno 22,8 milijuna lira izdataka, tako da bi suficit iznašao 1 milijun lira.

DVA POŽARA

Ratečevo brdo leži nreci visoko v hribu in je le s slahjo potjo zvezcano s cesto v dolini Reke zato je bila pomuč travskih in bistriških gazilcev nemogoča; je v velikim trudom so morli sami vaščani požar omesti, da se ni razširil tudi na ostala postolja, ker je sicer grozila nevarnost, da bo požar uničil vso vas. Oskudovanja si bosta težko omogočila, ker sta odvisna samo od domačega pridekla in ni- nujna rožda, niti možnosti postranskega za- služka v taki oddaljenosti od prometnih zvez. Nesreča je na še posebno huda, če pomislimo, da je nastala ob priteku zime, jer hodo nesrečne družine odvisne le od rednoje sovaščanov.

Otač Zašte si li Jurčiču uzeo tri kolača, a Frančiču, koji je od tebe tri godine stariji, si ostavio samo dva?

Jurčič Raž zato jer je stariji dao samu mu dva. On jede kolače tri godine dulje od mene.

DROBIŽ :

— Trst. — Pri Sv. Jakobu je umrl župnik Ivan Apollonio, ki je vrazil službo duhovnika v svetojakobski cerkvi od 1914 do 1939 Po rodu je bil iz Lazareta pri Koperu in star 65 let.

— Trst. — Kvestor na tržiški kvesturi dr. Antonio Gorgoni, bo šel po 40 letih službe v pekoi in je bil zaradi tega razrešen. Na njegovo mesto je bil postavil kom. Gr. Raffaele Capobianco. Dr. A. Gorgoni je bil 2 leti na tržiški kvesturi.

— Tolmin. — Kei je zapadlo mnogo snega, so se lotili ditaki učitelj,šca in liceja kidanja snega po tominskih ulicah. Delo so nadzirali profesorji.

— Grahovo. — S kolesa je padeł 42-letni Mihael Mrak in s zlomil desno nogo. Prepeljali so ga v goriško bolnišnico, kjer se bo zdravił 2 meseca.

— Ledine. — Požar je uničil skedenj kmetovalcu Francu Barčetu na Ledinah. Zgorelo je 10 stotov kuruz, 10 stotov žita, 4 gnjati, 20 kg slamine. Škoda je cenjena na 20.006 lir.

— Trst. — Kvestura je zdala za bilžajoči se pust kopico odredb, ki naj bi omejavale pustno veselje in ga zadržale v dostojni meri. Med drugim je prepovedano pojavljati se že časa pusta z maskami v javnih lokalih. Maske so dovoljene na zabavah in prireditvah le da ne žalijo morale, vojaških dostojanstvenikov in vere. Prepovedano je pri tem uporabljati orožje. Vsako streljanje je prepovedano. Algorične maske morajo dobiti dovoljenje od javne varnosti.

— Pueblo, Colo, U. S. A. — Nagle smrt je tukaj umrl pri delu rojak Peter Miklave, v starosti 45 let. Doma je bil iz Grahovega pri Sežani na Krasu. Zapušča ženo, sina in hčer.

— Cleveland, V. Fly Creek, N. Y. je 25 novembra lanskega leta umrl Andrej Kinn doma od nekod na Krasu. Pred 19 leti je prišel iz Colorada in tu zapušča ženo, sina, hčer in štiri vnuk, v starem kraju pa brata.

— Trst. — Umrl o: Dušler vd. Bra- tina Frančiška 72 let, sesterje vd. Hasek Ana 80, Košta vd. Cerinot Antonija 77, Grabljevic vd. Grabljevic Marija Tereza 90, Gregorij Anton 51, Mekavc Ivan Mavija 69, Kralj por. Boštan Frančiška 69, Jovčič Marija 76, Bračina Antonija 88, Kuljot Ba- dalj Ana 58, Pipan France 67, Geymon Ivan 60, Kristan vd. Bile Marija 72, Sauerlitz France 65, Pahor por. Kala Antonija 37, Rudolf France 72, Šnka vd. Makube Uršula 85, Černe Josip 71, Butija vd. Mihalčič Lucija 80, Čok vd. Jelen Josipina 80, Čevna Vladimir 51, Hrovatin por. Hrovatin 66, Kavčič Virginija 49, Šušelj vd. Vukotić Frančiška 81, Mavčič Ivan 89, Petot Ja- kovina vd. Kovac 70, Pečnik Ivan 77, Fer- luga Karl 70, Vrhanič Ljane 78, Kočuta vd. Tenze Marija 80, Busta vd. Perot Lucija 73, Saneč vd. Mrlak Marija 90, Ličen vd. Šalter Antonija, Knapove por. Braga An- dreina 44, Pipan vd. Kresic Viktorija 59, Križak vd. Bizjak Ivo 71, 7-letni Fer- dinand 91, Vidmar Mihael 73, Možina An- ton 73, Požar vd. Abramčič Ljani 72, Pa- tor Antonija 75, Macez Jakob 63, Herva- tin Katarina 88, Valentinovič por. Požar Lucija 80, Šone Jakob 69, Biale vd. Šostl Ma- rija 79, Kralj vd. Carl Ana 76, Hrovatin vd. Gordol Tereza 83, Krizmanič por. Hro- vatin Antonija 82, Milotič por. Turk Alojzi- ja 68, Prudlič vd. Bizjak Margareta 76, Ko- zlovič por. Jerman Marija 55, Trobec Josip 70.

TOLMINSKI DIJARI SO RIDALI SNEG
Ko je 22. teza meseca tudi v Tol- minu močno zamelo, tako da je hit pro- met skoro nemogot, je ravnanstvo tam- mošnjih se obotročilo zimmazniških raz- redov in učiteljske ditake oprosilo od- noska in jih je pod vodstvom profes- orstev poslalo po trgu, da kidajo snež in led.

SMRTNA NESREČA

Topič pri li. Bistrici, januaria 1940. — (***) Tukajšnji posestnik Anton Škok n. d. Turk se je prejšnji terek potad v svoj gozd sekati drva. Pri podiranju bukve je ta po nesreči padla nani, ker se ni dosti hitro umaknil, in ga tako poškodovala, da je kmalu nato izdihnil. Bil je dober gospodar in skrben oče. Zapušča ženo in 4 otro- ke. Nesreča je po vsej okolici vzbudila ve- liko žalost in sočutje z osrletelo družino.

NOVA DOKTORICA

Rijeka. — Lina Jelčić, po imenu sudeći naše gore, list,doktorirala je u Milanu na katoličkoj univerzi. Teza joj je bila: »Topografija, Iskopine i nalazi u Solinu.

BRJ STANOVIKA U ADIS ABEBI RASTE

Rim. — Prema podacima iz Adis Abebe iznosio je broj bijelaca u Adis Abebi na dan 1. listopada 36.735, od toga 35.176 Talijana i 1559 stranaca. Od Talijana ima 30.129 muškarca (dakle u glavnom vojnici!) i 5047 žena. Na dan 1. slijednja 1939 bilo je 29.365 bijelaca, od toga 27.845 Talijana i 1526 stranaca. Znači da se za posljednjih 8 mjeseci stanovništvo povećalo poprečno za 1000 bijelaca mjesečno.

TRI EMIGRACIJE: POLJSKA, ČEŠKA I AUSTRIJSKA

Bivši austrijski kancelar Schuschnigg

U prošlom ratu postojala je uglavnom samo jedna vrst veće političke emigracije, a to su bili češki i slovački političari, koji su emigrirali iz svoje domovine i preselili u tabor protivnika, radili na raskomadaju Austro-Ugarske (a Jugoslavenski odbor? op. strane) Danas, premda rat traje tek pet mjeseci, imamo već

tri velike emigracije, poljsku češku i austrijsku, koje su se naselile u Engleskoj i Francuskoj,

gdje na svoj način sudjeluju u borbi protiv zajedničkog neprijatelja, Njemačke. Kraj ovih emigracija postoji još jedna i to najveća, njemačka emigracija, ali ta ne spada u red ovih emigracija, jer njezina djelatnost nije uperena protiv Njemačke same, nego samo protiv režima koji u njoj vlada i zato je možda njena zadaća najkomplikiranija.

Tri emigracije koje smo prije spomenuli, imaju zanimivu zajedničku karakteristiku. Sve tri smatraju svojom zadaćom, da se u svojem nastupu jasno ogleda od režima koji je kod njih smislila njemačka vladavina i to po mogućnosti što jasnije. Nije teško odgonetnuti uzrok tome. Svaka emigracija ima stanovite intimne svjedočanstva u svoju legitimnost, te se baš zato što više trudi, da svoje držanje prilagodi raspoloženju koje vlada u domovini ili bar raspoloženju za koje predmišlja da tamo vlada. Može se pak s priličnom sigurnošću predmišljati, da narodni spomenuti od nedavno nezavisnih država, koje su danas pod vlasti Trećeg Reicha, nemaju baš u najboljoj uspomeni režimu pod kojima su te države izgubile svoju nezavisnost. Svim tim vladama predbacuju s pravom ili bez prava, da nisu znale sprječiti katastrofu. Sve što su te vlade učinile izgleda sada posve poprilično, jer staro iskustvo pokazuje, da u politici odluje samo uspjeh. Međutim možda je ovim sada toliko kritiziranim režimima Bečku, Benes i Schuschnig u igru — Ipak uspjelo samo odgovoriti ono neminovno. Nitko im zato međutim ne kaže »hvala« jer na kraju krajeva je ipak došlo do sloma...

Tako su sada i pred svojim ljudima u svojoj domovini i pred svojim zemljacima u emigraciji ovi ljudi na optuženičkoj klupi. Pukovniku Becku i njegovim prijateljima predbacuju da su previše vjerovali Hitlerovim riječima. Dra Beneša otkrivaju, da nije uspio sačuvati prijateljsku naklonost ni jedne države koja je grančila sa Češkom. Dru pak Schuschnigzu spodbijavaju, da bi se njegova polidiktatura samo onda mogla održati kao brana protiv potpune diktature s one strane granica, da je bio spreman vlast podijeliti s ljevičarskim elementima.

Što se faktičnih političkih uspjeha tih triju emigracija tiče, najviše je sada postigla

poljska emigracija

Jer je Poljska bila ona država, koja je ustala u obranu svojih prava te je svojim borbom za slobodu potakla i sadašnji veliki rat. Baš zato je poljska emigracija kao jedina emigracija u svakom pogledu priznata od zapadnih saveznika, ona raspolaže već i svojom vladom, a u njenom sjedištu akreditirani su već i pravi pravcati poklarski Velike Britanije i Francuske. Emigrantski predsjednik vlade general Sikorski izlucio je nedavno iz svog kabineta čak i pukovnika Koca koji je početkom rata uspio sklopiti savez od 10,000,000 funti da što jasnije dokumentira, da sa režimom pod kojim je došlo do sloma Poljske, nema nikakve veze. Nekada će jednom morati nastupiti kao vođa poljske demokracije NI maršal Pils-udski nije bio previše prijateljski raspoložen prema njemu, kad je jednom u krugu svojih pobornika izjavio, da on e t. j. Sikorski jednom postat, ničov nasljednik. Sikorski potiče iz istog kruga kao i znamenita grupa poljskih pukovnika, naime iz poljske legije prvog svjetskog rata, čijim ga je

šefom generalštaba imenovao sam Pilsudski. Kasnije je Sikorski nastojao naglim preokretom u desno potpisati svog nekadašnjeg šefa i tek kad je Pilsudski sam uspješno izveo manevr, etablirao sa Sikorski kao vođa demokracije — u dalekom Parizu. Zahvaljujući Hitlerovom energičnom potezu u njegov prošle godine kurnuo je sada i njegov čas i sada mu jednako dobro dolaze diplomatske sposobnosti kao i Iskustvo vojskovođe koje je 1920 stekao u ratu protiv Rusije.

Manje je ugodan položaj češke emigracije,

Jer je Češko-Slovačka kapitalizirala bez borbe, a činjenica da s vladama te emigracije sad ipak prilično dobro postupaju je ta, što je savjet za predaju bez borbe potekao iz Londona i Pariza. Uanatož tome češko-slovački narodni odbor nije priznat ni kao provizorna vlada niti kao diplomatsko zastupstvo i nema ni mličko izvršne vlasti da bi češko-slovačka državnost mogao prisiliti da stupe u vojsku. Taj narodni odbor se nije tako strogo izolirao od prijašnjeg praškog režima kako je to učinila poljska emigrantska vlada, jer premda se Česi u sadašnjem protektoratu srde na dra Beneša što je izgubio njihovu državu, to ipak nisu zaboravili da ju je on prije dvadeset godina stvorio. On dakle može biti član odbora samo što je izaslan na donekle izolirani položaj u London. Pravi vođa češke emigracije je poslanik u Parizu Česky, odvijek jedan od oštrih suparnika Benesovih, a za držanje transkuzkih kruzova je karakteristično, da premijer Daladier nije našao vremena da primi bivšeg predsjednika republike kad je ovaj boravio u Parizu. I Beneš predbacuju dosta toga, a on sam izgleda

Eduard Benes

O ILIRSKOM KOLEGIJU U FERMU I NOVOJ TALIJANSKOJ ŠKOLSKOJ REFORMI

U »Nastavnom Vjesniku«, dvobroj za studen i prosinac, časopisu Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, prikazao je Vjekoslav Stefančić ilirski kolegij u Fermu.

U Fermu, oko 50 kilometara južno od Ancone, otvorila je rimska kongregacija de propaganda fide godine 1663, specijalan zavod za balkanske katolike. Spomenuti kolegij, koji je hrvatskoj javnosti bilo gotovo posve nepoznat, dobio je nedavno svoju monografiju iz pera rimskoga monsignora, Vittoria Bartocettija, pa je Stefančić na temelju te radnje napisao kratak historijat zavoda. U početku je bilo zamišljeno, da se primi u kolegij samo deset svećeničkih kandidata, a s vremenom da se kapacitet poveća, ali do toga nije nikada došlo. Kolegij u Fermu djelovao je sve do godine 1746. Tečajem njegova opstanka prošlo je kroz kolegij oko 200 kandidata, koji su većinom bili iz Albanije, zatim iz Dalmacije (44) — u glavnome iz splitske i makarske biskupije, — a relativno je malen broj iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Bugarske.

Stefančić je u istom broju časopisa opisao i novu reformu školstva u Italiji. Prikaz je prilicu iscrpan po piscu se ne upušta u ocjenu ostajući do kraja samo informativan.

MALO ŠALE

(iz »Jurijeveog kutuća« u »Malom Istraninu«)

Učitelju: Juče sam te vidio, kako si vazio svog malog brata na sioncima, a bio je golgolov po najvećoj zimi. Znaš da je termometar pokazivao 14 stupanja ispod nišnice? Zašto ga nisi pokrio?

Jurij: Ah, to ne smeta ništa gospodine učitelju. Moj brat se i onako ne razumije u termometar!

Franj: No što ti veliš, Juriju, kako se Finci junački bore i tuku kraj temperature od 30 stupanja?

Jurij: Pa što je na tom takova? Ja sam se junački borio i tukao s dječacima a bila je temperatura također preko 30 stupanja.

Franj: Kada? Gdje?

Jurij: Pa ovog ljeta, kada sam bio na moru!

Jozef Beck

nastoji da njegovi suvremenici zaborave njegovu najveću pogrešku, kad se obrizom na Austriju, svim silama zalagao za svoju lozinu »Radije Hitler, nego Habsburgi« Najveća je nepriлика češkog narodnog odbora, da mu nije uspjelo privreziati uz sebe i njemačku emigraciju iz sudetskkih krajeva koju vodi bivši zastupnik Jaksch. A bez sporazuma sa sudetskim Nijemcima Englezi ne pokazuju mnogo volje da se bore za uspostavu Češke u njezinim historijskim granicama.

Austrijska emigracija je u još gorem položaju od češke,

Jer zapadne države u odnosu prema Austriji ne osjećaju takvu grižnju savjesti kao prema Česima. Naravno sada su Englezi iz povjelisti naučili ono, što nisu znali iz zemljopisa. Danas im je već prilično jasno otkud potiče citavo zlo. Austrijska emigracija još više od poljske i češke pati od pomanjkanja sposobnih vođa, jer Austrijanci nisu imali ni avadest četiri sata vremena da pobjegnu iz zemlje. Ipak su i tu proveli lučenje od zadnjeg bečkog režima. Emigrantski ministri iz Schuschnigoveg kabineta Zernatti i Stockinger, čija imena nerado čuju u domovini, padaju polako u zaborav, vođa Heimwehra knez Starinog, bjege uiza glas odličnog avijatara, a samo bivši ministar socijalno politiko Rott igra u emigrantskoj stanovitu ulogu jer je od Schuschnigra tražio demokracizaciju režima. Austrijska emigracija ograničila se do sada na otvaranje ograničenih uređa, ali možda će se baš na kraju pokazati najboljim, da se nitko ne predstavlja nečijim zastupnikom bez mandata. (Sedam dana)

CRNOBORI — CRNOBOROGA . . .

FILOLOŠKE PRIMJEDBE NASEG BARDA RIKE

Povodom našeg prikaza o dvojici naših mladih slikara šaljemo nam naš Barba Rike nekoliko zanimljivih filoloških primjedaba. On kaže: »Čitam u »Istria« i u ostalim zagrebčkim novinama, da su svi na muci sa sklonidbom imena Crnobori. To je ime naše, istarsko i hrvatsko. Ukoliko ja sada imam imde tog prezimena u dva natina, jedan je Crnobor, a drugi Crnobori. Novine vele u genitivu Crnoborija. To je pogrešno ime je naše, i ako je Crnobor, genitiv je Crnobora, ako je Crnobori, genitiv je Crnoboroga, kao recimo: Kršnjavi — Kršnjavoga (a ne Kršnjavija) ili Stari — Staroga, a ne Starija. Veliki — Velikoga, a ne Velikija. Drugo je, ako je ime talijanskog porijekla, recimo Pascoli, onda Pascolia, ali najbolje je kod tuđih imena metnuti prezimeno na prvo mjesto, a poslije njega krzno ime, onda ne treba sklanjati prezime. Primjer: Ivan Glenti, mjesto Ivana Glentija najbolje je pisati Glenti Ivana. Dakle prema tome: ispunite su se najveće nade Crnoboroga i t. d.

Kod nas u Liburniji ima neko prezime Vanjski i voli se: to je kuća od Vanjskega (dijeljeno: Vanjskoga), a ne Vanjskija (Istria) da je dobro, da Vam to pitam, jer barem mi Istrani moramo da slanjamo ispravno naša prezimena.

Tako Barba Rike! A mi samo kažem, što s tolikom pažnjom prati naše pisanje, ne samo u idejnom nego i filološkom pravcu.

IZ KLANE

Klana — Na Sv. Tri Kralja obavljeno je u krki tradicionalno blagoslovljanje vode. Narod je po starom običaju napunio bočice blagoslovljenom vodom i pošao na groblje da pokropi grobove svojih dragih pokojnika.

UBOJSTVO U SV. PETRU U ŠUMI

Sv. Petar u Šumi — Ovog smo ljeta javili o strašnom ubojstvu izvršenom u Sv. Petru na 18. srpnja prošle godine. Kada je Ciril Klemen napao seljaka Božu Dojma zbog naručaja trave i kosiora za zaklao. Ovih dana bit će mu sudjenje pred puljskim tribunalom.

TEDEEN MEDNARODNE POLITIKE:

BORBA ZA ROMUNJSKI PETROLEJ

dogodki u Galiciji, govor prvoga britanskoga lorda admiraltete Winston Churchillia i predsjednika francoske vlade Daladiera — ti dogodki su dali tom mednarodnom razvoju zadnjih dni. K temu je treba pristiti se Hitleriev govor izrečen 1. torek zvečer.

Petrolej igra u sedajni vojni, ki se ne vodi samo na bojišnici, temveč tudi na gospodarskem terenu veliko vlogo in ni torej nič čudnega, če se tudi za romunjski petrolej vodi borba. Nemški prijatelji petroleja in ker je Romunjska precej blizu je naravno, da si želi priskrbiti romunjske petroleja, kakor je prav tako naravno, da ji hočejo to zavezniški preprečiti. V tem sponadu tujih sil je jasno, da ni položaj Romunjske itah. Uvodničar zagrebskih »Novosti« je te dni dobro povedal, da je vprašanje nafte — petroleja — povleklo za seboj problem gospodarske neutralnosti, ki se po nekovega mišljenju ne da rešiti, toda očitno je, da je ta problem težji in bolj zapleten od politične neutralnosti. Za problem bo, pravi uvodničar izrazil še, da je toliko komplikacije v Evropi, ker sedanja vojna — vsaj za sedaj — ni toliko vojna orožja, kolikor vojna gospodarskega izčrpanja orožja. Toda vsled velike povezanosti evropskih držav, bo težko to vprašanje razvozlati.

V čem se sestojijo zadnji dogodki, ki so toliko razburili javno mnenje v sovražnih si državah?

Predno o tem nekaj povemo, je treba morda nekaj reči o romunjski petrolejski industriji.

Osemdeset odstotkov romunjske petrolejske industrije je v tujih rokah (največ v angleških) in samo 20 odstotkov je domačega romunjskega kapitala. Zaradi tega je bil vlniv romunjske države na petrolejske družbe precej omejen. Ta okoliščina je sedaj od velike važnosti, ko Anglija teži za tem, da zabrani oskrbovanje Nemčije s petrolejem, ki je v prvi vrsti navezana na Romunijo.

Pred kratkim se je Romunija, kakor piše »Judro«, v posebnem dogovoru obvezala da bo dobavljala Nemčiji 130.000 ton petroleja mesečno in poleg tega se emigracijo količino od 200.000 ton v prvi polovici 1940. Te dobave so naletele na mnogo težav, ker so se z ene strani tudi same družbe uprle nemškimi dobavami, a z druge strani je Anglija kupila v zadnjem času okoli 400.000 ton romunjskega petroleja, tako da je za Nemčijo ostalo samo zelo malo. Ker pa se Romunija ni hotela zavestiti Nemčiji in ni v svoji politiki našla razumevanja pri petrolejskih družbah ki so, kakor smo rekli, večinoma v rokah angleškega kapitala, je vzela zaževno v svoje roke, tako da je skoro nepričakovano imenovala posebnega komisarja za petrolejsko industrijo.

To so stvarta dejstva in vsa, kar je kasneje sledilo, je imelo za cilj ublažitev ali razjasnitev podvzeth mer, ki so — to je prav tako dejstvo — izvirale v slavnem neprijateljem dojm v Angliji in Franciji, medtem ko so obratno v Nemčiji zaževno presojali s dovoljeno sledišča. V vsakem slučaju ima sedaj država z imenovanjem petrolejskega diktatorja možnost, da vprašanje izvoza petroleja regulira, kakor bo ona smatrala potrebno in kakor bo to odgovarjalo njeni politiki.

Drugi dogodek iz sosedstva — iz Galicije — je prav tako zainteresiral evropsko politično javnost. Ta dogodek je pravzaprav se danes zaviti v gotovem smislu v ministerji. Časopisi so namreč javili o odpisanimu Nemčiji, da je rusko-madžarsko mejo na Karpatih, da se se ruske čete umaknile — ali samo za nekoliko časa. Nato je z nemške in z ruske strani sledil demant in potem se je v časopisih govorilo, da je v Galiciji prišlo večje število nemških oficirjev, baje preobeleženih ter znatno število nemških tehničarjev. S tem v zvezi se je govorilo o novem rusko-nemškem dogovoru, katerega pomen in vsebino je teško odrediti. Toda kljub temu lahko rečemo, da se je v Galiciji vendar nekaj zgodilo. Nemcem je namreč omoženo eksploatacija kalčinskih petrolejskih polj, ki se nahajajo v omen delu Poljske ki za je zasedla Rusija, in prav tako, da jim je zasigurno železniška proga, ki vodi iz Romunije preko Cernovic v Lvov in dalje v Premslin, in da sami na tej progi vršijo upravo in nadzorstvo. Po teh progih gre namreč romunjski petrolej v Nemčijo, ko ne more iti sedaj po Donavi.

V zvezi s temi kombinacij v Galiciji ozliroma na mađarski meji, mi moremo omeniti še eno interesantno informacijo, po kateri je baje odstopitev petrolejskih polj na Poljskem Nemčiji s strani Rusije spreminilo iz temelja situacijo v podonavskem bazenu in na Balkanu. To je baše vidljiva tudi Italija, ki se nahaja pred preorientacijo svoje zunanje politike, na se na temelju vsega ne izključuje možnost zblizanja med Rimom in Moskvo ko Sovjetska Rusija ne predstavlja več nikake nevarnosti za Balkan in trgovino Evrope. To za sedaj omenjamo z rezervno, toda kljub temu omenjamo še to, da se v zadnjih dneih ne opaža skoro ničesar od one ostre kampanje, ki so jo še pred kratkem vodili v Italiji proti Moskvi.

Govori zavezniških državnikov Winston Churchillia in Daladiera so bili odločni v naglaševanju da sta Anglija in Francija odločeni iti do konca v borbi proti nacionalizmu (Nadaljevanje na 4. strani)

KULTURNA KRONIKA

DVA LASKAVA SUDA O BALOTINOJ LIRICI

Antun Barac i Božidar Borko o Balotinoj zbirci „Dragi kamen“

Poznati hrvatski književni historičar i književni kritik, sveuč. profesor Antun Barac objavio je u posljednjem broju „Savremenika“ (od 15. siječnja) „Refleksije uz 12 knjiga lirike. U tom prikazu Barac se osvrće na 12 pjesničkih zbirki, što ih je svojedobno izdao zagrebački podobar Matica hrvatske. Među tim knjigama bilo je i tako je poznato i zbirka Mato Balote „Dragi kamen“, pa se ugledni hrvatski kritik nakon nekih općenitih konstatacija osvrće i na svagoga pjesnika. Ostali su pjesnici: Batusić, Bonifacij, Cesarid, Delorko, Kovačić, Kozarčanin, Majer, Nizetec, Perković, Tadijanović, Vlastaviljević. Tako govori posebno i o Baloti, a nije na odmet istaknuti, da upravo o njemu govori najopsežnije.

»Najpoznatiji je značajka ovih knjiga lirike kao dijela cjelokupne savremene hrvatske lirike, veli Barac općenito, što se iz njih jasno vidi težnja njihovih autora za oslobodjenje od tuđih izražajnih klišea i određene pomodno tematike i za izražavanje vlastitoga unutarnjega svijeta na vlastit način«.

»To ne znači, opaža dalje, da su se reprezentanti savremene hrvatske lirike riješili veza s narodom i društvom i da ne osjećaju nikakvih obveza prema njima, prelazeći u sebični egzotizam. Obratno od toga — sve su te knjige lirike povučene više manje nekim zajedničkim pogledima i iznijevane istom savremenom problematikom. U njima više manje ljubiti socijalni osjećaj (suosjećaj s društveno slabijima), osjećaj prema zemlji i seljaku. Narodište iz njih izlazi osjećaj poveranosti s hrvatskom zemljom i čovjekom, koji se na njoj pati. Ali to nije izneseno tako, da bi se osjećalo kao narinuta pomodna tematika, nego kao izraz istinskih čuvstava pojedinih autora. Zanimljivi su u tom pogledu na pr. Cesarid, Perković i Balota«.

Pisac govori zatim o svakom pojedinom pjesniku, pa specijalno za Balotu kaže ovo:

»Medju ovih 12 knjiga lirike prvi su put, pod natpisom »Dragi kamen«, izišle sabrane pjesme Mate Balote — ne profesionalnog lirika, kome je pisane pjesama uzgredan posao, te se njime bavi vjerojatno zato, da nadje oduska za sve ono, što na ostalim područjima svoga rada ne može izreći. Čini se, da ta lirika doista leži iz najdubljih potreba njegove unutrašnjosti. Zato je ona značajna za cijelu hrvatsku savremenu liriku«.

Od svih ovih 12 knjiga ona pripada među najneposrednije, najliriskije.

Čini se po tim pjesmama, da se u Baloti sukobljavaju dva čovjeka — intelektualac s određjenim naučnim uvjerenjima i čovjek, koji svijet doživljuje u prvom redu srećom. Dok Balota kao intelektualac iznosi nazore, kako našemu selu, s njegovim mentalitetom i navikama, zbog ekonomskih snaga u svijetu, u sadašnjem obliku nema spasa — dotle je čovjek Balotina lirika uglavnom vaspal za onim selom, s kakvim je pisac intimno povezan. Iz te se lirike osjećaju zrak i gotovo fizički bol čovjeka, što je otrgnut sa zemlje, na kojoj je niknuo:

Ti ne znaš i ne ćeš nikada doznati, kako misli bol, i kako niš na svitu ne more bit uno ča mati i kako = ognjišten mi izgubimo sve. (Ognjište)

Sve srebro, ča se svitli, svo zlato, ča je kadi je manje nito sreću od lirice i krasa: Svi naš život je vezan uko tvrdog skasa, di su nam ustali dani mladi.

Iz ovog osjećanja slabosti prema selu, iz osjećanja poveranosti prema svom onome, što je sačinjavalo njegovo djetinjstvo, proliže su gotovo sve Balotine pjesme.

(Nadaljevanje s 3. strani)

nalsocijalistični Nemčiji ter da bosta na koncu zmaga. Ne vemo kako dolgo bo trajala vojna in ne kaj se bo zgodilo v tem času. Toda znamo, da bo na koncu vojne zmagala pravica in svoboda. Churchill je še naglasil, da bosta Francija in Anglija povežani imeli večjo moč od Nemčije. Daladier je med drugim poudaril možnost totalitarne vojne. Ki lahko nastopi vsak trenetek in ki zahteva ogromno količino orožja in municije. Tudi Daladier je naglasil vero v končno zmago, katere ne bo samo zmaga orožja, temveč zmaga svobode in ljudskega dostojanstva, ki ga bo prinesla Francija.

Govor kancelarja Hitlerja ob osmi obliščni prevzema vlade je po odločnosti in sili s katero je bil izrečen nadkrilil oba govora v Parizu in Londonu. Iz njih je razvidno, da se sadanja vojna bliža svoji odločilni in kritični fazi.

lotine pjesme — i o njegovim drugovima iz dječakih dana, i o majci, i o odnosu seljaka prema ostalim stajezima, a i o njegovom vlastitom odnosu prema društvenim pojavima. Možda bas iz činjenice, što Balota i sam osjeća tak nesklad, što kao intelektualac prorice propast onome, s čime je vezan, i pojeće liriska snaga njegovih pjesama. Niže za književnost važno, da li će on ikad naći poutrenje između svijeta svog srca i svijeta svog uma — ali je stvarjenica, da je on u svojoj lirici slobodno i neposredno iznosio ono, što je osjećao. Koliko ima na pr. razlike između ritma »Pisma unim domom«, između ritma pjesme »Božični račun s gospodinom Benedetom« i ritma pjesme »Na putu«! A ipak je Balota u svakoj neposredan i jak. Da li svjesno ili nesvesno — ali već samim ritmom pjesme »Na putu«, u kojoj je iznio osjećanje za svog putovanja Francuskom, Balota je nasljedovao ritam željezničkih koleosa, stvarajući tako potpuno lužuju o čitavoj atmosferi, u kojoj je pjesma nastala:

Moj nebore, mi smo zemlja tako troja, samo tuja, samo tuja. Tebe čeka sad sudbina, samo tuja, samo tuja. Ti se moreš kadi odes tu fermati, Samo nideri to tu ne čeka tvoja mati.

Snaga Balotinih pjesama potječe naprosto odatle, što njihov tvorac nije razmišljao o tome, što će pisati i kako će pisati, nego je bilježio ono, što je osjećao i kako je osjećao. Zato su se neki njegove pjesme narinute publici vlastitom snagom još i prije, negoli se moglo i naslutiti, tko im je autor. Uz

PUBLICISTIKA O JULIJSKI KRAJINI

Prvi letošnji zvezek »Geografskega Vestnika« (letnik XV, št. 1—4) je objavil sledeće recenzije spisov o Juljskoj Krajini.

Svetozar Flešič omenja v poročilu »Geografija v spominskih publikacijah ob dvajsetletnici Jugoslavije« studio L. Cermelja: »Bilanca našega naroda za mejami« s tem besedami:

»Kot prva je izšla pod naslovom »Ob dvajsetletnici Jugoslavije« jubilejna študentska revija »Misel in delo« pod uredništvom dr. Br. Vrčena, obsegajoča 370 strani, iz bogate vsebine nam je tu omeniti predvsem tri temeljne razprave. Prva je studio L. Cermelja »Bilanca našega naroda za mejami«, ki podaja demografski pregled naših manjšin v Italiji in Nemčiji na osnovi kritične presojte vsesa statističnega gradiva, ki bil Cermelj po najboljši publican, da nam predoci to sintetično sliko«.

1. Rubik poročila tako-le o drugem delu knjige Nikole Žica »Istra«:

»Od geografskih radova o Istri dosad su bile najvažnije monografije N. Krebsa: Die Halbinsel Istrien« (Geographische Abhandlungen Bd. X. III. 2, Leipzig 1907) i C. Battistija: La Venezia Giulia (Novara 1920), kojima se oto pridružuje knjiga N. Žica. Krebs je dao presjek kroz sve geografske probleme Istre. Battistijeva knjiga je izdana u doba zesteke diplomatske borbe između Jugoslavije i Italije; ona ima osobito ljepih karata Istre, ali je u glavnom tendenciozna. — Monografija N. Žica po opsegu je najveća, po metodi se drži sredine između naučnog i popularnog načina izlaganja, ali za nas je od vrlo velike važnosti s razloga što je fiksirala toponomastiku istarskih krajeva u našem jeziku; što je utvrdila statističko stanje Hrvata i Slovenaca u Istri g. 1918 i što obradjuje mnoge antropogeografske probleme s našeg gledišta, koje je u opreci sa onim C. Battistija. Time nije rečeno, da knjiga ima polemički karakter niti da je u njoj naglašeno pristrano stanovište pred objektivnim istinitim i pravim stanjem antropogeografskih problema Istre, već ova, dojam dobije ovaj čitalac knjige N. Žica, koji poznaje i ostale dvije geografske monografije o Istri, što ih napisali Nijemac N. Krebs i Talijan C. Battisti.

Detaljno promatranje pojedinih poglavlja ove knjige pokazuje nam neizne prednosti i nedostatke. Ta su poglavlja u prvom dijelu: uvod; prošlost zemlje; obilica; vode; obala; Kvarnerski otoci; podneblje; bilje. U drugom dijelu: teritorij Istre; prošlost stanovništva; današnje narodnosti; o privredi; demografske prilike; naselja i zaključak.

Po svemu se vidi, da je pisac uložio silan trud i da je godinama radio na geografiji Istre. Knjiga ima tu i tako manjkavosti i netočnosti, ali uzmu li se u obzir njegove pozitivne strane, kao opširnost gradiva, jasnoća jezika i stila, ljepa naučna terminologija, zatim one prednosti, koje sam istakao, onda se ova knjiga može toplu preporučiti.

G. Savnik je napisal sledeće o knjigi Josefa Procházke »Jihoslované v Italiji«:

gredno je pitanje, ne demantira li on njima sebe kao učenjaka. Kao lirik on nam svojom iskrenošću samo dobiva.

Tako Dr. Barac, a drugi jedan isto tako kompetentni lirik, Slovenac Božidar Borko,

napisao je u slovenskoj književnoj smotri »Ljubljanski zvon« također zajednički osvrn na pjesničke zbirke podobar Matica hrvatske. I Borko je najprije iznio nekoliko interesantnih kritičkih opaski o modernoj hrvatskoj lirici uopće — koja po njegovom mišljenju natkriljuje svu savremenu lirsku tvorbu Slovenaca i Srba — a zatim je prikazao svakoga od spomenutih pjesnika zasebno.

O Mati Baloti kaže: »Zbirka Mato Balote »Dragi kamen« nastala je u znaku svjetsnog regionalizma. Sve su pjesme pisane čakavskim narječjem, kojemu je Vladimir Nazor prvi otvorio put u hrvatsku modernu poeziju. Lirika Mato Balote, čije je ime pseudonim intelektualca, koji je prošao kroz tvrdu školu fizičkog rada, suprotan je izraz života seljaka i ribara u Istri i na Kvarneru. Čini se, da je poškrjepila morskom vodom i da odiše solju. Balota teži k objektivnoj poeziji, koja umna svjete neposredno iz života i ne prećušuje ih u kreativnoj mašti više nego što treba, da ispune pjesničku formu i daju svoju ritmom i melodijom svojih ritma. Zato je po strukturi i svojoj poeziji od sve deseteterice (Borko nije u svom osvrtnu govorio o Tadijanoviću i Delorku, čije su zbirke izdale prije, od ostalih) najbliže narodnoj pjesmi, što bi bio čak i onda, kada se ne bi izražavao u narječju«.

»Priložena knjiga izvrsno informira česko javnost o naših rojakih u Italiji. Autor namreč temeljito pozna vse slovenske in hrvatske knjige in razprave ter vse pomembnejše tuje publikacije, ki obravnavajo to našo zemljo in njeno ljudstvo. Nadajna odlika knjige je njena objektivnost in točnost podatkov, vključno naša kraljevna imena, ki so navedena ne le izemoma v češko transkripciji. Tekst, ki je zaradi boljše preglednosti razdeljen na več glavnih in stranskih poglavij, poživlja 17 slik, ki na spržo slabega papirja niso posebno jasne. Na koncu je dodan seznam literature o Juljski Krajini in zemljevid obmejnega ozemlja z virtano narodnostno mejo. Sproščeno tega, da je glavno težišče knjige zgodovinski oris političnega in kulturnega življenja tukašnjega ljudstva od prvih poznatih do današnjih dni, se bavi z zemljepisnim razmeram in s vodno poglavje (str. 28). Tu je prikazan značaj dožive, njeno gospodarstvo in prebivalstvo, zlasti narodnostne razmere pred in po svetovni vojni. Oporečilo bi le na dve napaki: Učka meri 1.396 m, južno od nje pri Labinu pa ne kopjico ernega, temveč je boljši rjavci premog. Procházki, ki je s to knjigo povzročil tradicionalno zanimanje in ljubezne češkega naroda do nas, izrekamo na tem mestu prisrčno zalivalo«.

JOS JEDAN GLAS O CAREVU ROMANU »PREJECENI PUTI«

Spplitski »Narodni list« donosi podulji fejtong pod naslovom »Hrvatski historički romani« u kom se pozabavo najnovijim romanom Viktora Cara Emlina »Prejedeni puti«, pa kaže da se o Carevu romanu malo ili uprav nimalo nije čulo, jako se radnja romana odigrava u glavnom na Klisu, s knezom Petrom Kružičem kao protagonistom. Roman je umjetničko djelo i pravi historički roman, a to je velika, svijetla i malo poznata povijest. Stroka i slobodnoma. O Caru kaže pisac fejtonga, da je poznata i simpatična firma sa svojim historičkim romanima iz istarske prošlosti.

»SOČA« ZAČASNO PREKINILA PREDAVANJA

Ljubljana, januara 1940. — Društvo »Soča« Matica naznanja, da je začasno prekinilo predavanja zaradi izrednoga mraza in ker so sedaj v pustom času vsako soboto razne prireditve narodnih društva, katerih se udeležujejo društveni člani in prijatelji, Mariljivi ženski odesk »Soča« priradi posebno slovesen zaključek svojih letošnjih plesnih vaj s pevskimi nastopi in foliospevi 2. februara t. l. ter se že sedaj priporoča za polnoštevilni obisk v Trgovskem domu. V postu pa bo »Soča« nadaljevala z predavanji pri »Levu«, čim preneha mrziti val, kar bo zopet priobčeno v dnevnem časopisu.

SPACALOVA RAZSTAVA V TRSTU

Slikar Slavko Spacal razstavlja v Trstu svoja crtačična dela. linoreza in monotipije. Razstava je nameštena v Jerčevi dvorani v Ulici sv. Spiridiona nasproti pravoslavne crkve in je bila odprta od 25. tega meseca.

Koledovanje u tomajski župniji na Krasu in v Trebčah

V Ljubljanskem mesečniku »Dom in svet« je začel objaviti pod gornjim naslovom za naš župnij na Primorskem zelo zanimivo razpravo mladi slavist Milko Ukmar, ki je doma s Krasa. V njej opisuje sedaj že opuštenu koledovanje med Silvestrovim in novim letom v Tomaju, Krepeljah, Dubovljah in Sepuljah na Krasu in v Trebčah na Tržaškem in navaja razne pesmi, ki so jih ob taki prilici prepievali.

V pripombi k naslovu čitamo te besede: »Med ruševinami ljudskega izročila je še danes mnogo upoštevanja vrednih stvari: čakajo je večega očesa in skrben roke, da jih očisti raznih usedini ter spravi na verno. V vrsto zelo površno raziskanih delov slovenskega ozemlja spada predvsem Primorsko. Naj bi pokazal pot tudi drugim znanstvenikom France Bežalj, ki je preteklo poletje oprtal svoje fonološke »skatke« in prisel v Benečijo preucevat naglas«.

Leo Vilhar slikar v Alžiru

Naš postojinski rojak Leo Vilhar živi še vedno v Alžiru, kjer pridoča dela, in razstavlja. Tudi zadetkom letošnjega leta je privedel razstavo svojih slik u Oranu. Francoska kritika se o njegovih delih zelo laslavo izražala in jim pridaje visoko umetniško vrednost. Popolnoma se je včelil v ambijent ter je mojstrski slikar tamšnjih motivov, ki jih podaja v vrsti njihovi posebnotih, pri vsej njih barvi pestrosti in luči.

Svetosavske nagrade

Primorsko Akademsko starelštvo je tudi letu raspisalo dve nagradi za temi o Primorski, ki ju vodi pristojni fakulteti smatrati za predno. Eina nagrada je bila namenjena slušačjem pravne, druga slušačjem filozofске fakultete. Za prvo ni bilo teko nobenega konkurenta. Filozofska fakulteta pa je podelila nagrado v višini 500 dinarjev stud. phil. Antonu Vratušić za teme »leksikalni vplivi romanščine na slovensčino«.

Književne publikacije založbe »Sigma« v Gorici

Poleg knjig Geografske Maticе in Goriske Mohorjeve družbe o katerih smo že poročali v našem listu, je priredil iz stajera v novo leto prinesel našim rojakom na Primorskem se nekaj slovenskih publikacija. Tako so v založbi »Sigma« v Gorici izišle tri manjše knjige. Fr. Bevka zanunjava »Majski povest« »Pješimoz«, ki jo je prav leo ilustriral Albert Rusjan; zbirka otroških rajalnih pesmi »Deca rajca«. Pesmi su prepisali France Bevk, Srećko Grezorec, Lado Plesanc in Rado. Nekaj ih je tudi anonimnih. Okraske je napisal A. Troha. »Pratika za prestupni leto 1940«, ki spominja na znano Blaznikovu prtikto a je prilježna za potrebe našega čovjeka na Primorskem. V njoj je tudi se nam raznih knjig, ki ih je izdala »Sigma« in ki so še v zalozbi.

DR. GAVAZZI O ZEMLJOVUDU ZVONIMIRA DUGACKOGA: GEOGRAFSKI RASPREDJAJ HRVATA

U »Savremeniku« (broj 2, od 15. siječnja) izlazi je recenzija Dra A. Gavazzia o zemljovudu Zvonimira Dugačkoga »Geografski raspredaj Hrvata«, koji je registriran svojedobno i u našem listu. Iz recenzije profesora Gavazzia — koja je usput spomenute nerativna — vadimo samo onaj dio, u kojim je govora o Istri. Ističući da se Dugački služio u svom radu nepravilnom metodom recenzent piše:

NOVE KNJIGE I ČASOPISI

Siječnjaški broj »MALOG ISTRANJCA«. Izašao je Mali Istranac, taj jedini omilinski list, koji se izričito bavi širenjem kulta Istre među omilnjom. Broj 5 (za siječanj) donosi, Dječak i njegov pas, critica s njemačko-francuske granice (Henri Laroché) — Zima u Sumi (Marko Mirovav) — Majčina slika — Na žalu (Ivica Cermak) — Vrijedan naučnik — Na snijegu (Sime Futčić) — Klok i Jožić. — Iza toga slijede bogate rubrike: iz stranih zemalja — Dječje novine — Tehnika — Zvezdočinstvo — Zdravlje — Razno — Jurčević veseli kutić i t. d.

»Mali Istranac« izlazi jedanput mjesečno za vrijeme školske godine, a preplata iznosi 12 dinara za cijelu godinu. Naručuje se kod uprave: Zagreb, Krajiška ul. 12.

POKAŽIMO BRATSKU LJUBAV NA DJELU!

(Pismo jednog našeg emigranta). Velestovani gospodine uredniče! Dne 20. ovog mjeseca dorodila mi se velika nesreća, jer mi je požar uništio kuću i ja sam ostao s porodicom od 5 članova bez krova nad glavom i bez izdaje čega u ovoj strasnoj situaciji. Od srca molim svu naša društva i svu našu braću u državi, da bi mi makar malim darovima priskladili u ovom teškom času u pomoć, koliko je kome moguće. Ja sam emigrant iz Istre, rodom iz Lovrečice. Unaprijed Vam se zahvaljujem Vaš rođak i prijatelj Ante Koronika Sutilarica pošta Pitomača.

MANJINSKI PROBLEMI

DJELATNOST KULTURBUNDA U HRVATSKOJ

Jedinstvo kulturnih i gospodarskih organizacija

»Slawonischer Volksbote«, glasilo nacionalno-socijalističkih Nijemaca, koji izlazi u Osijeku, donosi u svom posljednjem broju opširan izvještaj o izvanrednoj župnoj skupštini (Gauversammlung), koja je održana dne 14. siječnja, a prisustvovali su joj brojni predstavnici nješnjih grupa, okružni vodje i članovi saveznog odbora. Glavni je referat održao Branimir Altgayer. Altgayer je u svom referatu uglasio, da je Kulturbund nepolitičko društvo, te se ne će upuštati u politička međetaženja. Govoreći o preseljenju narodnih grupa, u matlu-zemlju Altgayer je rekao, da to pitanje kod nas još nije nikako aktualno. Izvjestio je o svojoj posjetima kod Ing. Kosiću i dra Mačeka, kojom je prilikom bilo govora o načelnim pitanjima njemačke naseljeničke skupine. Govoreći o djelatnosti Kulturbunda u Hrvatskoj, veli, da je u mnogim njemačkim naseobinama 80 posto Nijemaca učlanjeno u Kulturbundu. U daljnjem toku svoga izvještaja osvrnuo se Altgayer na prilike u redovima Nijemaca, koji žive u Jugoslaviji. Mnogo

je govorio o duhovnom i organskom jedinstvu, koje je znatno unapredovalo, premda neki još uvijek ne će do shvate nove radne metode, te neprestano nešto kritiziraju. Ehergično je istaknuo načelnu vodje (Führerprinzip), što znači da na mjesto administrativnog saveznog vodstva stupaju savezni pročelnik. Veli da su njegova nastojanja krivo shvaćena: slavonski Nijemci pod njegovim vodstvom nisu se htjeli odeljepti od ostalih dijelova Nijemstva u Jugoslaviji, nego su se samo htjeli osoviti na vlastite noge. A unatoč upravnih granica Nijemci u samoj Hrvatskoj žele i nadalje održati jedinstvo kulturnih i gospodarskih organizacija.

Što se tiče samoga Branimira Altgayera on je prestao biti župski pročelnik, pa su mu u novoj podjeli rada povjereni općinarski, t. j. politički poslovi. Novim župnim vodjom imenovan je na njegov prijedlog, kako smo to već javili, Josip Meier, čiji izbor mora potvrditi vrhovni pročelnik.

NAKON OPCJE U JUŽNOM TIROLU

PREDSTAVNICI NIJEMACA KOJI OSTAJU U ITALJIJI U RIMU

Jedna grupa od 150 Nijemaca iz Bozzena (Bolzana) i drugih pograničnih mjesta Italije koji su zadržali talijansko podanostvo slijedi je u Rim da u ime svojih sunarodnjaka izrazi predstavničkim fašističkim tijelima odanost. U vezi s time talijanski listovi demantiraju jednu parisku vijest, da je dr. Claudius poveo u Rimu pregovore sa predstavnicima talijanske vlade o pitanju odsjete, koja će

biti dana Nijemcima, koji su optirali za Nijemčaku kad se oni budu preselili u Italiju. To pitanje kako se terdi, veći je rizikom u poznatom njemačko-talijanskom sporazumu prema kojem ješavila talijansko-nijemačka komisija prapćenjuje imanja njemačkih optanata, koja će biti pravedno likvidirana prije nego se ovi optanti presele u Nijemčaku.

ZUPNIK MARTIN MERŠIĆ U VELIKOM BORISTOFU (GRADIŠĆE) UMIROVLJEN
Bečke »Hrvatske novine« javljaju da je Martin Meršić župnik u Velikom Boristofu, sedmom od najbogatijih naselja naše matine u Gradišću ovih dana umirovljen i posvećenu mu skoro cijeli broj. Martin Meršić je poznati prosvjetni i nacionalni radnik u Gradišću, on je onaj, koji je bio prvi pokretač hrvatskih novina i koji je iz svoga džepa mnogo žrtvovao za narodni stvar hrvatske matine u Austriji.

proizvodnje u godini 1940. preselili na teritoriji Releha jedan milijun Poljaka. Tako bi se već u siječnju preselilo 200.000, u veljači 300.000, a u travnju 500.000 poljodjelskih radnika iz Poljske.

Želje njemačke matine u Jugoslaviji

Javljaju iz Novog Sada: Bivši njemački narodni zastupnik Franjo Haman bio je primljen od predsjednika vlade u Beogradu. Na povratku u Novi Sad Haman je izjavio, da je iznio predsjedniku vlade želje njemačke matine u Jugoslaviji. Predsjednik vlade obratio je ovim željama izati uskrat i obznanu mogućnosti.

PRESJELJIVANJE NIJEMACA IZ GALICIJ

Repatriiranje Nijemaca iz Galicije bliži se kraju. Do sada je repatriirano 103.000 vlakovima a ostalim sredstvima oko 35.000. Očekulu se četiri grupe iseljenika. Tako, da se broj repatriiranih Nijemaca iz spomenutih oblasti reme na 160.000.

UKRAJINSKA MANJINA U ŠIDU

Šid — U Šidu živi prilina kolonija Ukrajinaca, koji svake godine priređuju po nekoliko zabava, na kojima dolaze u tješniji kontakt. Imaju svoju čitauicu koja je centar njihovog kulturnog života. Prije nekoliko dana održali su svoju godišnju zabavu i odigrali originalnu ukrajinsku dramu »Humara« (Oblak).

POPLJSKI SELJACI NA TERITORIJI REIČHA

Dopisnici švicarskim listovima iz Njemačke javljaju, da je njemačka vlada odlučila u svrhu ostearanja poljodjelske

POLITIČKE BILJEŠKE

PREDNOSTI ŽIVLJENJA U VLASTITOJ NACIONALNOJ DRŽAVI

G. Adam Fričićević, bivši šef Samostalne demokratske stranke, uputio je preko zagrebačke »Nove Rijecle« sljedeću poruku:

»Ništo stanari u tuđoj kući. Ne može nas tudnje pripjeka držati. Ne može nas krstiti svlačikom krmkome, svanravnom, vsukrobotome i t. d. U svojoj zemlji, svuda možemo proći sa svojim izrikom, i kod vlasti i u vojsci. Lakše nam je stoga. Naša djeca dolaze u našoj zemlji do položaja. U našoj državi ima 300.000 što državnih, što samoupravnih namještenika. To su sve skoro naša djeca. Treba se sjetiti: kako su rijetko bili poslani naši ljudi u Mađjarskoj i Hrvatskoj samo u željezničkoj službi. Mislite li, kad bi pali pod vlast tudnjina, da ne bi nagruili bezbrojni tudjnici zanatlije, potpomognuti od svoje vlasti i otinani nam hijeb?

Koji bi tudjinac mogao nasrnuti na nas? Samo moćan. A moćni, vidite, ni-

kad nisu sili. Oni vječito ratuju, da osvajaju tudje zemlje i budu još moćniji i naša djeca morala bi ostavljati svoje kosti po svijetu, ratujući za tudnjina kao što su ih ostavljali naši djedovi za Austriju po Turskoj, Italiji, Francuskoj i Rusiji. Dočim mi nemamo više za što da ratujemo. Nama je dosta što imamo i ne mislimo na osvajanja tudjih zemalja.

Naposljedku, vremena su se promijenila strasno na gore još u nećemu. Danas, ako bi neprijatelj i osvojio zemlju, nije otimao zemlju od seljaka, kuća ni radnja od građana. Danas otimaju bevškave otšete i naseljavaju svoje. Mislite da bi ostavio tudjinac naše seljake dđnas na masnim poljima Vojvodine Slavonije i drugih krajeva?

Budimo pametni ljudi, i čuvajmo ovo malo kućice. Što smo nad glavom svojim skrili. Popravljat ćemo je, dotjerivati, prevladati, ali dok je žive glave ne smijemo dati da nam je tudjinac srušii.

RUSIJA I BALKAN

Naš zemljak dr. Ante Ciliga objavio je u posljednjem broju »Nove Evrope« (Januar 1940.) politički članak pod naslovom »Rusija u ratu«. Ciliga se u svojim razmatranjima osvrće na četiri glavna momenta: 1. vraćenje Rusije na put eksperimentalne imperijalističke politike; 2. zašto je Stalin pristao na savez s Nijemcima, mjesto s Engleskom i Francuskom; 3. posljedice neuspjeha u Finskoj i 4. Rusija i Balkan.

Poslo je prikazao tri prva momenta ruske politike Ciliga veli:

»Ostalo bi da kažemo još nekoliko riječi o Balkanu, o nama, u vezi s Rusijom.

Možda nije slučajno da se Rusija okrenula prije Finskoj nego Balkanu. Tako gore radi se ne samo o obrani Lenjingrada, već i o prodiranju na Atlantski ocean, preko slabo naseljene ali rudama bogate sjeverne Skandinavije.

u pravcu Norika, licem prema Engleskoj. Zato je Velika Britanija tako oštro reagirala... Dardanelle, koje izlaze u zatvoreno Sredozemno more i leže usred gusto naseljenih oblasti, imaju za Rusiju više obrambene značenje — čuvanje ulaza u Crno more, k ukrajinskom žitu i kavkaskom petroleju. Rusija želi da potvrdi svom nadzoru države na obalama Crnog mora, t. j. Istočnog dijela Balkana, te zatvaranje Dardanelle. Iako to izgleda za nas Jugoslavene daleko, ono ipak može da znači i neposrednu opasnost; po nekim predznacima, ta je opasnost aktualna. Uzimajući u obzir savremenu slabost Sovjetske Rusije, Stalin je potpuno u stanju da učini sa zapadnim Balkanom analognu trgovinu kakovu je učinio sa Poljskom, da olakšanjem nečijeg prodiranja na zapadni dio Balkana kupi olakšanje svog vlastitog prodiranja u Istočni dio. Dakle, nakon razdlobe Poljske, razdloba Balkana.

OTVARANJE TALIJANSKOG INSTITUTA U ZAGREBU I BEOGRADU

PRED DOLAZAK TALIJANSKOG MINISTRA PROSVJETE

Kako javljaju zagrebački duovni listovi talijanski generalni konzul u Zagrebu Giovanni Gobbi posjetio je ovih dana u pratnji svoga tajnika, Banskog v. u odsutnosti bana Dra. Subašića koji je bio bolestan i podhna Dra. Krleža, talijanskoga generalnoga konzula primio je šef banova kabineta. Taj posjet talijanskoga generalnoga konzula Bobbia bezuslovno vlasti u vezi je s otvaranjem talijanskog instituta u Zagrebu.

Povodom otvaranja talijanskoga in-

stituta imao bi posjetiti Zagreb i talijanski ministar prosvjete Bottai.

Talijanski institut u Zagrebu služiti će slrenju talijanske kulture u Hrvatskoj i uopće jačanju kulturnih veza Italije i Jugoslavije. Otvaranje talijanskoga instituta u Zagrebu imalo bi se, prema informacijama zagrebačkih listova, izvršiti sredinom idućeg mjeseca.

Kako saznajemo otvara se i u Beogradu u isto vrijeme talijanski institut, jer će ministar Bottai posjetiti i Beograd.

SLOVENSKO GLEDALIŠE V TRSTU

V bozični štovitki beogradske »Pravde« je naša rojakinja Ida Pregarc objavila informativnu članku o slovenskom gledališću u Trstu. Ona je katerega posebnano nekoliko redotkov. Ida Pregarc je bila učeniica Dramske škole i je začela svoje gledališko delovanje na desetak tega gledališta ter pozna njegov razvoj in potek, ker je preživela tudi vrsto let v Trstu, svojem rojstnem kraju.

gledališče je bilo dan za dnevno bolj obiskano. Gledališče, ki je v glavnem gojilo nacionalni program, je postalo vsakdanja potreba naših ljudi.

Leon Dragutinovič, ki je bil naslednik Danilove, je že poskušal z opero. Med ostalimi so nadaljevali tedaj v operi Ilčić, Primožič, Hlača, Janova, Mekindova, Ericova, Pan, Pucova, Modie in drugi. Polagoma se je vedno bolj čutila mojstrska takturka tedaj se mladega dirigenta Poliča, Mira Korošec, s glasom katere bi se ponašal celo »Metropolitane«, je bila večkrat v gosteh. Omiljeni gostje so bili slavni Andrija Fijan, Borštini, Nučić, Danilo, Hafner, Vuškovič, Krizaj in drugi. Od angažiranih članov razen nekoliko moči iz Ljubljane, so bili večinoma Srbi in Hrvati, ker je bil kader domačih moči šele v razvoju. To je bilo prvo jugoslovansko gledališče v pravem pomenu te besede že pred zedinjenjem.

Letos bo 20 let, odkar je prenehalo delovati slovensko gledališče v Trstu. Kdo bi mogel danes pisati o nemu, ko ga ni več in ko koprena pozabe preti, da pokrje tudi spominel! In vendar je to gledališče živelo v polnem razvitku, bogato in plodonosno. Njegovo življenje je bilo presrečno v trenutku, ko se je borilo, da pride do svojega najvišjega izraza. Kako majhen je bil začetek, koji ko borbe in truda in se nam zdi, kako daleč ni dasi ko se je zbirala grupa idealnih ljudi, naših očetrov, ko so hoteli imeti svoje gledališče! Koliko je bilo v tem smelosti, ve vsakdo, ki je tam živel. Toda kljub temu! Kamen na kamen... in l. 1904. je že stala palača, velika in ponosna v najlepšem delu mesta.

Ko je začela svetovna vojna, je gledališče prenehalo delovati. Ob prevratu ga je prebudil v novo življenje Milton Skrbinšek, režiser in gledališki pedagog, resen človek, marljiv do skrajnosti in ljubi ljubezni za svoj poklic. Zbral je preostale prejšnje člane gledališča in za gledališče navdušeno mladino iz katere so se pozneje rekrutirali najboljši člani naših centralnih gledališč. Skrbinšek je s sigurno roko vodil k uspehu. Kot veliki Cankarjev spoštovalec je dal ciklus njegovih del: »Lepo Vdno«, »Za narodov blagor«, »Hlapci«, »Pohujšanje v dolini Šentflorjanske«. Zboljšal je okus publike, tako da je prej prijemala težje stvari, kakor pa dela s poceni efektom. Gledališče je bilo tedaj v svojem zenitu. Vse je bilo mojstrsko organizirano.

Prvo gledališko sezono je otvoril na zelo svečan način naš nepozabni Tone Verovšek, svetla tradicija slovenskega gledališča. Okoli sebe je zbral nekoliko svojih tovarišev polnih idealov in borbenega duha. Začetek je bil težek in mnogo je bilo raznovrstnih zaprek. Toda borili so se in zmagali. Začetek je bil dober, temelj pa, čeprav komaj položen, soliden.

V raznih časovnih razdobjih so v drami igrali: Stefanija in Leon Dragutinovič, Helena Mitrovič, Zora Petrovič, Josip Toplak pl. Remetišnik, Milan Skrbinšek, Emil Kralj, Josip Današ-Gradiš, Rade Pregarc, Ciril Bratuš, Ivo Gabršek, N. Terzić, Mario Šimenc, Stefa Lepuševa-Polič, Stefa Skrbinšek,

Iva Gradišarjeva-Brajnovič, M. Voukova, S. Mezgec, Ida Klavčič in drugi. Ko je odšel Skrbinšek, je upravo prevzel mladi Emil Kralj, ki je imel mnogo talenta in dobre volje in je uspel s svojimi mladimi in navdušenimi sodelavci, da je napravil prave čudeže. Ko je bila sezona 1920—21 na pomolu, je nenadoma prišel konec slovenskega gledališča v Trstu.

DEPOPULACIJA V GORSKIH PREDELIH ITALIJE

O tem predmetu je po Italijanskih spisih V. A. R. Toulou in U. Giustina dr. Svetozar Hešić napisal v »Geografskem Vestniku« sledeće:

»Geografski odbor Narodnega sveta za raziskavanje in Državna ustanova za kmetijsko gospodarstvo v Rimu sta izvedla obširno kolektivno proučitev depopulacije najprej v Alpaih in sicer v Ligursko-Piemontskih (izšlo 1932), v Lombardskih (1933), Tridentskih (1935), Beneških (1938) in Julijskih (1937), ter nato v Apeninu (1934—1937). Kot zaključni osmi zvezek je izšel sintetični del, opremljen in ilustrativnimi kartami in bogatim tabeliranim gradivom. Sinteza nam pokaže, da so pojavi depopulacije zelo pogosti v vseh navedenih predelih in sicer najbolj v zapadnih Alpaih, manj na vzhodu. Bavi se tudi z demografskim razmerjem med gorovji, predgorji in veliko Paddsko nižino, pri čemu prihaja do zelo zanimivih zaključkov. Ali glavni poudarek je na pojavih in vzrokih depopulacije gora. Pri tem ni mišljena samo t. zv. kvantitativna depopulacija, to se pravi dejanski padec števila prebivalstva ali vsaj pojav manjšega dejanskega prirastka v primeri s prirodnim, temveč tudi kvalitativna depopulacija, ki se kaže v manj intenzivnem kmetijstvu, v spreminjanju stalnih naselij v sezonske, v opusteljih kmetijah in kulturah, v sezonskem in trajnem izseljevanju ter podobnem ter celo t. zv. potencialna depopulacija, to se pravi nevdružna preobliedenost gorskih

predelov, ki si še ni poiskala izhoda v svet, temveč se te odraža v nižjem znatnem padcu živlenskoga nivoja. Mnogo se razglablja tudi o vzrokih teh pojavov, ki v poslednjih desetletjih tako naraščajo, ne le v Italiji, temveč tudi v njeni gorski soseščini, kakor knjiga pokaže na posameznih primerih poleg zakasnih vzrokov agrarne krize idr. je vplival trajno vlasti našli razvoj modernega prometa, ki je dal priliko spoznavati druge živlenske možnosti in višji živlenski nivo ter s tem ustvaril željo in strmenjenje po njih. Zaključna izjava knjige obravnava tudi možnosti izboljšanja in ozdravitve.

Študije »Spopolamento montano« niso važne za nas samo s splošnega vidika, ker nas opozarjajo na vrsto aktualnih pojavov ki so pri nas neredko še bolj izraziti, temveč tudi zato, ker segajo za Julijskimi Alpami neposredno na Slovensko. Podrobnil rezultati o Jul. Alpaih so objavljeni v 5. zvezku, ter izpopolnjeni v zaključni knjigi z rezultati ljudske šteti iz l. 1936. Obravnava se Juljsko področje v treh razdelkih: 1. zgornja dolina Soče, 2. Banjška, Trnovska in Idriška planota ter 3. Tržaške in reške gore s pododdelki: Hrušica, Postojnska kotlina, Zgornja Pivka, Tržaška-Kras, Zgornja Reka, Istrski Kras in Liburnija. V celotnem navedenem področju je prebivalstvo sicer v dobi od l. 1869. do 1936. narastlo manj kot v Beneških, Tridentskih in Lombardskih Alpaih, ali je vendar še narastlo za 13%. Toda v podrobnem kažejo nekateri predeli tudi absolutno nazadovanje v tej dobi — zgornja Soča za 3%, Banjska planota za 5%, Istrski Kras za 1% in Tržaški Kras celo za 31%. Na drugi strani je zabeležen izreden porast v Postojnski kotlini (za 57%), nekaj manjši na Pivki in na Reki, povsod pa v glavnem zaradi obmejne funkcije. V celoti pa označuje funkcija gore Juljske Krajin prav tako za področje izrazite depopulacije, četudi se slednja na zunaj radi industrializacije dolin in državne meje pokaže razmeroma malo v absolutnem nazadovanju prebivalstva, prav tako malo pa v drugih vnanjih znakih, kot so na pr. opuste hiše in zanemarejeni pašniki ob zgornji Soči.

IZ UREDNIŠTVA

Na temelju zaključka plenarne sjednice konzorcija lista 'Istra' i sjednice saveznoga direktorija list je prešao u vlasništvo Saveza. S tim u vezi uslijedilo je proširenje uredništva, o čemu je savezno vodstvo obavijestilo društva. Vjerujemo da će naša emigracija pozdraviti ovaj čin, koji je bio davna želja cjelokupne emigracije, te da će svi naši prijatelji, čitatelji i prijatelji - jednom riječi svi naši emigranti - još lakše prihvatiti svoje glasilo i okupiti se oko njega u nastojanju da ga ne samo i dalje održavaju nego mu omogućuju snažniji zamah.

Glavna godišnja skupština omlad. sekcije udruženja

'Istra-Trst-Gorica' u Beogradu
Beograd - Uz veliki broj prisutnih omladinaca, a također i starije braće, održana je u subotu 20. o. m. glavna godišnja skupština Omladinske sekcije udruženja 'Istra-Trst-Gorica' u Beogradu.

Sa nekim promjenama izabrana je nova uprava, koja je već na samoj skupštini u kontinuirano iznijela program budućeg rada. Čitavi rad omladinske sekcije usmjerit će se u pravcu kulturnog izgrađivanja naše omladine, upoznavanja naših nacionalnih problema, priredjivanjem kulturnih večeri, predavanja itd. To je potrebno s obzirom da je omladina u Beogradu oduvijek osjećala duboku potrebu da postane zbilja prava istarska omladina.

Novo izabrani pročelnik naglasio je u potrebu čim tijesnijeg kontakta sa svim omladinskim sekcijama ostalih društava, kako bi se time postigla koordinacija rada omladine svih emigrantskih društava.

Skupštini je prisustvovao i predsjednik Saveza g. dr. Ivan M. Čok koji je pozdravio omladinu i razelio mnogo uspješna radu novog odbora. Naglasio je, da je savezno vodstvo uvijek sa simpatijama pratilo rad omladine i da je težišne omladine potpomagalo do krajinjih granica mogućnosti, te da omladina može i nadalje računati na punu pomoć Saveza.

Glavna skupština društva 'Istra-Trst-Gorica-Zadara' u Zemunu

Zemun - Udruženje Jugoslavena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu održat će svoju redovnu glavnu skupštinu na dan 4. februara 1940. god. u 3 sata poslije podne u društvenom prostorijama u Dому Kr. Aleksandra.

Umoljavaju se svi članovi da nezostavljaju i na vrijeme dođu u društvene prostorije. Skupštini će prisustvovati i delegati Saveza iz Beograda, a vjerovatno i predsjednik Saveza z. Dr. Čok.

Ako se na vrijeme ne sakupi dovoljan broj članova skupština će se održati pola sata kasnije sa istim dnevnim redom i sa onakim brojem članova, koliko ih bude prisutno.

Dnevni red: 1. Pozdrav predsjednika. 2. Izbor ovjerovilača zapisnika. 3. Izvještaj članika. 4. Izvještaj članika. 5. Izvještaj nadzornog odbora. 6. Izvještaj predsjednika omladinske sekcije. 7. Razriješena stara uprava. 8. Izbor nove uprave. 9. Slučajnosti - Odlor.

VIJESTI IZ DOMOVINE

ZAHVALA VINKA ŠEPICA

Prigodom moje 70 godišnjice života prima sam čestitke od mojih istarskih drugova i suboriora, na čemu im se ovim putem najsrdačnije zahvaljujem. Neka ti moji drugovi znaju, da sam i danas u našoj novoj toliko željenoj i ljubljenoj domovini po mentalitetu ostao onaj isti, koji sam bio i u Istri. Zahvaljujem ujedno i kolegi - čitu, koji se je sjetio mene ovom prigodom i opisao u 'Istri' u najkraćim crtama moj utičiteljski, a osobito kulturni i politički rad u Istri od 1888 do 1929 godine. Zahvalan sam mu to više, što su na taj način moji istarski drugovi i suboriori, a osobito moji bivši učenički sasuzali da sam živ i zdrav i pun optimizma dočekao svoj 70. rođendan.

Banjaluka, 11. Yula Karavčića 9 VINKO ŠEPIC

Op uredništva: O našem dragom Vici Sepicu mi bismo bili mnogo više donijeli i onaj kratak prikaz koji je o njegovom radu izdao tek su odlomei jednog podlijeg članka, koji je iz razloga koji su bili izvan naše moći, morao biti jako skraćen. Molimo stoga i našeg dragog Vica i njegovog prijatelja, našeg dopisnika - čitu, da to urađe i da nam oporoste, jer kako vide kretanja nije na nama.

Karnevalska zabava Primoraca

U subotu dne 3. veljače priredilo društvo Hrvatskih primoraca u Zagrebu svoju tradicionalnu mesoposnu zabavu koja se održava u svim prestoljarnama Kadetne komore (Krošimirov trg 6). Priredjivači pozivaju zagrebačke Istrance kao svoje susjede i prijatelje da dođu na zabavu, na kojoj će se osjećati kao da se zabavljaju negdje blizu mora na Primorju. Uvazina Dan 10.-

Priča o istarskom dječaku

U zagrebačkim je 'Novostima' od 21. i 28. siječnja izišla pripovijest Franje Fujsa 'Put u život' koja obrađuje život jednog siromašnog šćerata u Slavoniji. U toj je pripovijesti vanredno topla i s mnogo iskrene simpatije opisan jedan mali istarski dječak, zvan jednostavno Istarski, koji je za rata u vrijeme gladi došao na prehranu u Hrvatsku, a onda snvim izgubio kontakt sa svojima kod kuće i prošao kao šćer kod jednog limara svu tešku Kalvariju patnja u najmlađoj dobi. Končno je tragikom završio ugasivši se u jednom sanduku automobila, u koji se bio skrio...

OSERNE VESTI

POROKA

V sobotu, dne 27. januara sta se u Ljubljani porodila tovaršica Zdenka Erbenjova, u rodu iz Divače, talnica Delavskega prosv. in podpornega društva 'Tabor' u Ljubljani, in naš gorički rojak Ivo Mrevlje, blagajnik iste-ga društva. Novoporođenca, ki se zove let marljivo udeležueta v emigrantskih vrstah iskreno čestitamo in jima želimo obilo sreče.

Dizanje »Ljubljane« u Šibeniku

VRŠI SE POD NADZOROM STRUČNJAKA ISTRANINA ING. ARMANDE

U Šibeniku je, kako je poznato, nedavno nastadno naš ratni brod »Ljubljana« udarivši i podvodnu bridinu. U mornaričkog arsenala u Tivtu stigli su sada u Šibenik stručnjaci koji rade na podizanju broda. Taj posao vodi major ing. Adam Armande iz Splita. G. Armande imao je od strane vojnog čigara nadzor nad izgradnjom krasitice »Spilite« u splitskom brodogradilištu. Major brodogradjevi inžinir Armande stigao je u Šibenik i spustio se nekoliko puta na dno mora da vidi položaj razarata i sve okolnosti, koje su u vezi s podizanjem razarata »Ljubljane« na površinu. Primjećujemo da je uvaženi brodograditeljski stručnjak ing. Armande naš čovjek rodom iz Mošćenčke Drage.

Pitanje jugoslavensko-talijanske izmjene na području umjetnosti

Prigodom koncerta talijanske pianistkinje Pine Pitini u Zagrebu - taj je koncert registriran u nekoliko redaka i naš list - i Beogradu iskrslo je najprije je u beogradskoj, a zatim i zagrebačkoj štampi pitanje, tko će kod nas u Jugoslaviji voditi nadzor o umjetničkoj izmjeni između Italije i Jugoslavije. To se pitanje nametnulo upravo povodom koncerta spomenute talijanske pianistkinje početkom siječnja budući da je njen nastup bio označen kao prva u okviru nastupa talijanskih umjetnika u Jugoslaviji odmeću naših umjetnika u Italiji. U Italiji vidjeli brigu o toj izmjeni organizacija 'Servizio Nazionale Concerti' u Rimu.

»Nas međutim više zanima, - pisale su zagrebačke »Novosti«, - tko će voditi brigu i nadzor o tome, koji će umjetnici biti slani u naše strane u Italiju u okviru te izmjene. Prema izabrati najbolje naše umjetnike i povesti raena o njihovom programu jer nastupanje naših umjetnika u Italiji nema biti samo njihova lična afirmacija već kad se radi o koncertu, okviru oni automatski treba da postanu reprezentanti naše umjetničke kulture.

Muzički kritičar beogradske »Politike« pita se također, tko će voditi na našoj strani raena o izboru naših predstavnika muzičke umjetnosti koji bi reciprocno imali da pretstave našu muzičku kulturu u Italiji. Nameće se sve više potreba organizirane naše umjetničke muzičke propagande u inozemstvu i povjerenjave te propagande jednom kulturnom muzičkom odboru pri ministarstvu prosvjete, sastavljenom od ljudi, koji su pokazali širokogrudnost i dalekovidnost u pitanjima naše muzičke kulture.

Prema pisanju kulturnog kronicara »Novosti« nastup Pine Pitini i ostalih najavljanih umjetnika s talijanske strane znači zapravo samo »duga« za ono, što su u svoje vrijeme naši umjetnici nastupali u Italiji. Dakle - veli - prava izmjena imala bi tek započet.

IZ UREDNIŠTVA

Na podlagi zaključka plenarne sekcije konzorcija lista 'Istra' in sekcije zveznoga direktorija je list prešao u lasti Zvezze. Usled toga je stigla tuda izvršitve uredništva, o čemu je zvezno vodstvo obavestilo vsa društva. Upamo, da bo naša emigracija pozdravila to dejstvo, ki je bilo davna želja vse emigracije in da se bodo vsi naši narodniki, čitatelji in prijatelji - z eno besedo vsi naši emigranti - še močneje oprleli svojega glasila in se zbrali okoli njega ter težili za tem, da ga ne samo obdrže še naprej, temveč da mu tudi omogočijo še močnejši pole.

IZJAVA G. BRUMNICA

Povodom našega izvještaja o skupštini 'Istre' u Broju od 19. siječnja g. Brumnica nas moli, da obavijamo, da je njegova kandidatura na drugoj listi donesena bez njegova znanja i privole.

IZ KRANJA

Kranj - V sobotu dne 13. t. m. je imelo primorsko društvo »Sloga« v Kranju na Stari Pošti lepo usvo: družabni večer s plekom kategorija se je članstvo u naslonjeno obitvostvo v prav lepem številu udeležilo.

BEogradski NOGOMETNI KLUB »ISTRA« GOSTOVAO U OSJEKU

Osijek - U Osijeku je u nedjelju gostovao beogradski klub »Istra« nastupivši protiv osječke »Slavije«, lako klub »Istra« (nekadašnja »Cucarica«) nije sastavljena od starijih momčadi drage nam je kad čujemo da se u ovdašnja društva barem u imenu spomenu naše Istre. Čak i mi je završila rezultatom 4:2 u korist »Slavije«.

ZAGREBAČKA »CONCORDIA« GOSTOVALA JE NA RIJEČI

Zagreb - Prošle nedjelje gostovala je na Riječi momčad zagrebačkog sportskog kluba »Concordia« i odigrala utakmicu s tamnošibom klubom »Pinnama«. Rezultat je bio 2:1 u korist riječke »Pinnama«.

IZVOZ NAŠEG DRVA U ITALIJU

Zagreb - Prema statističkim podacima u prošlog je godinu Italija bila najveći kupac naše drva. Od izvoznih 1.299.455 tona u vrijednosti od 1.121.200.000 dinara u Italiju je izvezeno oko 27%. Nakon Italije slijedi Njemačka sa 14 posto, Engleska sa 11 posto i Mađarska sa 10 posto. Ostalo drvo izvezeno je u 20 raznih drugih država. To se drva teče vidimo dakle, da je Italija, koje u drvu oduvijek oskudijeva u prvom redu upućena na nas a da joj i cilena našeg drva najvećemo odgovara.

SMRTI

Topolca, januarja 1940. - (***) Prej. Sijl tečen je umr' nenadne smrti Anton Baštin iz naše vasi. Bil je po opravku v Trzinu u ko se je vračal domov sa le pri zeleznem mostu zadela kap ter je na mestu izdihnil Pokojni je bil star konal 51 let in zapušču ženo z 10 nepreskrbljenimi otroki.

9. januara je umrla v Ilirski Bistrici Marija Samsa (p. d. Skuda) žena kolarja. Pokojnim blaz spomin. Zaljubljenim naše sožaljci!

MATE DVORNIČIĆ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJI

(Nastavak)

Sunce su obožavali svi narodi kršćansko-kulturne kulture, pa i Egipćani i stari Orjenti uopće.

Znači da su Slaveni došli s tim skarbabejnom na Rujanu već sa istoka u nepoznato doba.

Sunčeva su braća mnogobrojna: Triglav, bog svijetla zemaljskog tj. neke vrsti naš Marduk, zatim Perun, bog gromovnik (Perun osobito čašćen u Bugarskoj) U noveli Georgija Rajčeva nalazim ove stihove posvećene najmilijem i svetom cvijecu boga Peruna peruniki, čijim se nazivom kite naše djevojke: »Poranila mlada mama Perunika - Bele sude namamila - Beli Dunav pohodila! - Kod nas imademo pjesmu peruniki: »Peruniko moja lipo cvijeće moje. Va tebe divjovke se mi nadi goje« - Uz Peruna: Dažbog, bog kiše i vode brat Moevja ili Morja, našega Poseliona, mora. - Kćerka boga Dažboga je Veselka, Božja duha, koja najvještuje veselo leže Dažboga koji se namrgodio bio. - Zatim Hrs bog poljoprivrede, kojemu je posvećeno selo Hrsina u Gorskom kotaru. Uz ovoga bog govedarstva i ovčarstva: Volos ili Veles, kojemu su posvećeni nazivi grada Velesa u Makedoniji i Voloskog u Istri.

»Sedet Hrs v lese spod lipi Na njo že solovulj pesmu svoju spevaet.

Iže bo ob levo jego pleso* srebrnit se. Na nebesh sinec zlatno s'jat se. Sedet Hrs i san ošte jemu vezajat. Ubo zelo strašna podobu jemu spjat ne dat

Na himu tagda Svaroga videt Jakoše sadi ronkom iskobentit I nepaziri po himu razganjaet.*

Svudavidova i Triglavova sestra je zvezljada Danica:

»Oj Danice, oj sestrice Podaj meni svitlost tvoju. Da narisim mladost moju!« i zvezljada Termuntana:

»A jena sama san Ne svitlit dale až do zore Sama je sebe svitlost zela.«

U kratko rečeno: kozmogonija i kozmologija Slavena jest ista kao kod Orjentalca. U Vinodolu je jedna planina zove se Nergal. To je naziv boga smrti i podzemnog svijeta. Inače u većini obozavanje planeta. Naš Perun je neke vrsti Tešub hatidski sa munjama u rukama i sjekrom. - Naša nabo jest orijentalno Naba (naba = nebo, mjesec od mensura = mjera). - Mjesec je također brat Svudavidov. Oj mjesec moj stari vojače Pri tobun je meni putovati (ili lipo vojevati)

* pleso = jezero.

Putovati do Budima grada. Na Budimu troja su mi vrata: Na prvima spod vinca divojka, Na drugima mlada udovica, A na tretim mlad junak neženjen.

Od zemaljskih bogova uz Babu (božicu zemlje) kod Slavena poštovana je osobito Gera (hora. gora). »Plaći gora je sestra Dvata da plaćime. Tis za tvoja listja gora Jas za tvoja mladost.

Prolet kje dojt gora je sestra Lisija kje tvoja se vratit. A moja mladost gora je sestra Nikad se ne kje vratit.« (Iz Ohrida) te »Ajde sinec zajed među dve planine, Name mori, među dve planine. Ajd u planine zelena livada Name mori zelena livada. Ajde u livada dva bela đadora Name mori dva bela đadora.

(Iz Tetova iz zbirke prof. Kiselinovića) slično naša istarsko-primorska: »Sunce zajed među dvi planini Međ planinah jena voda hladna. Pokraj vode zelena livada. Na livadi zeleni se trava, A na travli moja juba leži. Od jubavi od teške bolesti.

Uz to je Slaveni osobito kao svim Orjentalcima mio najčudesniji element i najveličanstveniji: More.

To je orijentalni bog Ee, kod Grka Poseidon. »Aj more duboko, ti moja radosti Po tebi meni plivati cvit, cvit moje mladosti.«

Dakle čovjek kad prvi put vidi more imade da svu pažnju svrati na njegovu dubinu, širinu i nepreglednu daljinu. - I čuva ga kao rođeno oko:

»Ustani divojko, stan mi se divojko, Stan mi se divojko da gremo mi vidit, Da gremo mi vidit je p more do kraja, Da ne ostanemo prez našega raja!«

I taj raj Slaveni nada sve zaloveše. Samo im bijaše čudno da morske kilsure (grote) nisu »objiljke, da nisu okrugle kao malo kamenje, kao uale na žalu kakve su imali oko Lake i Spreve u Njemačkoj odnosno orda u svojoj domovini. Oko Buzešćine; sada svaki kamen nazivlju »objiljke.« (Vidi »Istru« božični broj 1937: Koku je Svestričić Haja jenega ubiju.) te neobično čudno im se činilo kako može rasti stablo na obali morskog. »Lipo mi je doći polj mora. Kad mi ni drvica bi javora - Prišla mi je Mare kitić lomiti, Va nu svetu vodu šia jih je močiti.

... Ca se ono posrid mora bili? Il su vali ti mladi mornari? Nit su vali ti mladi mornari, Leh je ono milo dragc moje!«

»More moje ča dobra uživaš? Ti uvažje tito brajna mogae!«

»Da je poje ča je ono more, Se b' divojke kopacice bile, Bašalak bi po poju sadilec

»Sunce moje je zelena travo Povij meni di je moje dragoe (Nastavit će se)